

Rådgivende dokumentet

2024–2025



Ungdom

Innhold

Organisasjon	4
Fagligpolitisk.....	7
Et seriøst arbeidsliv	10
Klima og Miljø.....	13
Unge og økonomi	15
Solidaritet	18
Utdanning, fagopplæring og yrkesstolthet	20
Helse, Miljø og Sikkerhet	23
Begrepsforklaring	26

Organisasjon

1. Det er viktig at Fellesforbundets ansatte, avdelinger, klubbstyrever og ledelse gjenspeiler mangfoldet blant medlemmene våre. Vi skal være en inkluderende organisasjon som arbeider målrettet mot et bredere mangfold på alle nivåer for å inkludere mennesker av ulike bakgrunn. Alle skal føle seg representert, uavhengig av etnisitet, kjønn, funksjonsevne, alder, seksuell legning og bakgrunn. Vi observerer at flere minoriteter søker seg til jobber som tidligere har hatt begrenset representasjon. Derfor er det spesielt viktig at vi legger ned en innsats innen disse yrkene for å sikre representasjon av minoriteter i klubb- og avdelingsstyrever. Dagens arbeidsmarked består i større grad av arbeidskraft fra andre deler av verden. Vi som forbund må vise at vi er tilgjengelige for alle, uansett hvilket språk de snakker, ved å gjøre informasjon tilgjengelig på flere språk der det trengs, inkludert hovedmål og sidemål.

2. Vi i Fellesforbundet er gode på organisering, men vi kan bli bedre. I løpet av 2023 organiserte vi 25 641 nye medlemmer. Samtidig er det en utfordring at vi opplever en betydelig medlemsavgang, og på grunn av dette har vi de siste årene hatt minimal vekst eller mistet medlemmer. I 2023 mistet vi 20 569 medlemmer, noe som resulterte i en svært begrenset medlemsvekst. Den sentrale ungdomskonferansen mener at medlemmer må få hjelp innen rimelig tid når de trenger det, for å unngå tap av medlemskap grunnet lang saksbehandling. Fellesforbundet må også skaffe seg en bedre forståelse for årsakene til tapet av så mange medlemmer.

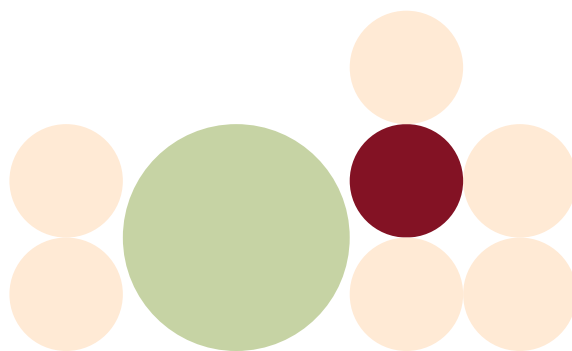
3. For å forsvare tariffavtalene og ha en sterk posisjon i arbeidslivet, må Fellesforbundet ha en høy organisasjonsgrad og målrettet aktivitet knyttet til rekruttering og organisasjonsbygging. I dag er ca. 50% av arbeidstakerne i Norge organisert. Mange unge har i dag manglende kunnskap om hva en fagforening er og hva den står for. En viktig forutsetning for å beholde vår sterke posisjon er organisering. Den sentrale ungdomskonferansen mener det er viktig for forbundet å være relevant og oppdatert. Et spesifikt tiltak er å sørge for at fordelsprogrammet LOfavør hele tiden er oppdatert og gunstig for våre medlemmer.

4. Flere av våre bransjer sliter med rekrutteringen. God rekruttering er nødvendig for å sikre tilgangen på kompetente fagarbeidere også i fremtiden. Både arbeidsgivere og arbeidstakere har et ansvar for å fremme yrkene, styrke yrkes stoltheten gjennom økt bruk av fagbrev i flere bransjer, og forbedre omdømmet. Dette er avgjørende for å unngå at bedrifter må rekruttere

arbeidstakere fra utlandet, og i verste fall at det gode omdømmet og kvaliteten på produktene fra Norge går tapt. Vi organiserer typiske mannsdominerte yrker, og kvinner utgjør kun 17,4% av den totale medlemsmassen i forbundet. Det er dokumentert at en kjønnsbalanse på arbeidsplassen er til fordel for både menn og kvinner. Derfor har forbundet en kampanje, kalt «ditt yrke» som oppfordrer flere til å søke inn i bransjer dominert av det ene kjønn. Vi er også med å støtte kampanjen «følg drømmen, ikke strømmen» Den sentrale ungdomskonferansen mener at disse kampanjene er viktig både for forbundet og bransjene vi organiserer. Det er essensielt at ungdom bidrar til å opprettholde kampanjen ved å sende inn bidrag. Samtidig må vi sørge for at kvinner i mannsdominerte yrker føler seg sett og ivaretatt, slik at alle trives godt på jobb.

5. Kurs spiller en viktig rolle i arbeidet for våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår gjennom opplysningsvirksomhet om plikter og rettigheter. Våre unge medlemmer skal kunne finne kurs som de opplever som relevante i Fellesforbundets kurskalendere. Selv om Fellesforbundet allerede gjør dette på flere måter, kan det fortsatt forbedres med økt prioritering av unge på faglige kurs. Samtidig ønsker vi at det brukes mer midler på kursvirksomhet. For eksempel Nord-Norge, med sine store geografiske utfordringer og spredte befolkning, lider under høye reisekostnader. Økt støtte til kurs- og konferansevirksomhet vil bidra til å jevne ut ulikhetene i tilgangen til kompetanseheving og deltakelse i regionen. Dette tiltaket vil fremme inkluderende utvikling og bidra til å styrke Nord-Norges samlede kunnskapsbase og nettverk.

Våre ungdommer mener også at det bør være norskkurs med fokus på arbeiderbevegelsen, arbeidsrettigheter, og lov- og avtaleverk. Kursene som vi har arrangert for våre unge medlemmer i alle regioner det siste året, har resultert i en verktøykasse som letter organiseringen av grunnleggende kurs for ungdommen. Denne verktøykassen vil vi ta i bruk sammen, slik at det kan arrangeres hyppige kurs med relevante temaer i alle regioner for Fellesforbundet.



6. For Fellesforbundet er skolebesøk og bedriftsbesøk en av de viktigste oppgavene rettet mot ungdom. Vi må også rette oppmerksomheten mot studenter og deres behov ved å besøke dem på utdanningsinstitusjoner rundt om i landet. Dette mener den sentrale ungdomskonferansen fortsatt bør prioriteres av Fellesforbundet. Ungdom kommuniserer best med ungdom, og under skolebesøk er det klare forventninger om at det skal settes av midler i avdelingene. Samtidig skal dette foregå i samarbeid mellom avdelingene, de regionale ungdomssekretærene og ungdomslederen i avdelingene. Vi må inkludere lærlinger og fagarbeidere i skolebesøkene for å representere faget og vise frem stolte fagarbeidere.

7. De fleste bransjene Fellesforbundet organiserer er mannsdominerte, og vi har som mål å få flere kvinner inn i våre mannsdominerte yrker. Når vi inkluderer våre engasjerte kvinnelige medlemmer på skolebesøk, vil vi i større grad kunne vise at også kvinner trives i våre yrker, og potensielt øke andelen kvinner i disse yrkene. Ungdomsskoleelever står overfor et viktig valg når de skal bestemme seg for hvilken linje de skal velge på videregående skole, og dermed hvilket yrke de skal jobbe med etter endt utdanning. Fellesforbundet bør være til stede allerede på grunnskolenivå for å inspirere ungdom til å velge yrkesfaglig utdanning. Elevene er fremtidens fagarbeidere og potensielle medlemmer for oss, og vi må sørge for å gi dem god informasjon om forbundet, samt plikter og rettigheter i arbeidslivet før de begynner læretiden i bedrift.

8. Fellesforbundet kaller seg «forbundet for lærlinger,» og dette er noe vi må jobbe hardere for å fremme. Det er altfor få lærlinger som organiserer seg i dag, og vi må iverksette tiltak for å få dem med i forbundet. Vi ser at flere forbund har billigere medlemskap for sine lærlinger, og dette har vist seg å ha god effekt. Samtidig ser vi at flere gule forbund tar fremskritt i våre bransjer, spesielt blant lærlinger, på grunn av billigere medlemskap. Mange lærlinger opplever medlemskap som for dyrt, og derfor ønsker den sentrale ungdomskonferansen å etablere et eget lærlingmedlemskap med lavere kontingent, på linje med studentmedlemskapet som allerede eksisterer. Dette vil lette arbeidet med å nå ut til lærlinger, få dem organisert og beholde dem.

9. Det er viktig at alle avdelinger i forbundet legger til rette for ungdomsarbeid. Vi må ha en lav terskel for å frikjøpe ungdomsledere som frivillig påtar seg et verv for å jobbe med ungdomsarbeid i avdelingen og regionen de er en del av. Det er avgjørende at ungdommen i forbundet får støtte til å utføre den jobben som gjøres innenfor fagbevegelsen. Ungdomskonferansen oppfordrer

avdelingene til å satse enda mer på unge arbeidere ved å frikjøpe flere ungdommer i sine tillitsverv.

10. LOs sommer- og lærlingpatrolje er blant de mest synlige og betydningsfulle satsningene til LO når det gjelder ungdomsarbeid. Fellesforbundet er blant de største bidragsyterne til patroljene og har derfor tidligere hatt deltakelse som en prioritert oppgave. Likevel har vi fortsatt muligheten til å bidra mer til patroljene. Det er derfor essensielt at avdelingene formidler informasjon og invitasjoner til sine unge medlemmer om patroljene og oppfordrer dem til å delta. Et annet tiltak kan være å ha en sak i Magasinet for fagorganiserte for å øke bevisstheten om patroljene og muligheten til å delta. Det kommer frem fra ungdommer i Fellesforbundet at de har vanskeligheter med å få godkjent deltakelse på patroljene.

Argumentasjonen er ofte at det medfører store kostnader for avdelingene å sende ungdom til deltakelse, spesielt når det innebærer besøk hos bedrifter tilhørende andre forbund eller avdelinger. Dette er en uheldig holdning som hindrer ungdom i å engasjere seg videre i Fellesforbundet og LO. Kontingentpengene som overføres til avdelingene, skal også brukes på ungdomsarbeid. Imidlertid opplever ungdommen i stor grad at de blir sittende nederst ved bordet, og får ofte til svar at det ikke er økonomisk mulig å sende dem på patroljer, kurs og konferanser. Den sentrale ungdomskonferansen er frustrert over hvordan flere avdelinger nedprioriterer ungdomsarbeidet og krever derfor at avdelingene i større grad prioriterer ungdom, samt at LO skal dekke hele kostnaden av sommer- og lærlingpatroljen.

11. Ungdomsarbeidet er viktig for Fellesforbundet. Å utdanne fremtidige tillitsvalgte er en nøkkelfaktor for å opprettholde en sterk organisasjon også i fremtiden. Den tillitsvalgte har en sentral rolle i å organisere, ivareta og motivere medlemmene, også i ungdomsarbeid. En betydelig del av Fellesforbundets kursprogram er Faglig tillitsvalgt-serien. Den sentrale ungdomskonferansen krever at ungdomsarbeidet skal være en integrert del av dette kursprogrammet.

12. Dagens ungdom bruker mye tid på sosiale medier. Det er viktig at Fellesforbundet er synlig og aktiv på de plattformene ungdom bruker i dag. For å opprettholde interesse blant unge må forbundet holde seg oppdatert på ungdommens bruksmønster. Bruk av relevante virkemidler er essensielt for å engasjere og inspirere ungdom. Større synliggjøring av forbundet digitalt er med på å heve det politiske engasjementet og føre til mer organisert ungdom i fagbevegelsen. Sosiale medier er og forblir en viktig del av hverdagen vår, også for Fellesforbundets medlemmer og tillitsvalgte.

De sosiale mediekanalene våre kunne vært en effektiv måte å fronte oss selv på. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at forbundet må ta en organisatorisk opprydding av våre grupper og sider på sosiale medier, der formålet er å effektivisere informasjonsflyten. Samtidig blir også de sosiale mediene hyppig brukt av avdelingene i forbundet. Fellesforbundet burde jobbe for en bedre struktur på sosiale medier, hvor god informasjon blir enkel å finne for medlemmene. Fellesforbundet må jobbe hardere for å engasjere ungdom.

13. Det er viktig at Fellesforbundet legger til rette for å nå ut til ungdommen og engasjere dem. Sosiale tiltak som pizzakvelder og bowling, blant annet, undervurderes ofte når det gjelder effekten av å skape tilhørighet blant våre medlemmer og stimulere deres engasjement. Ungdommens psykiske helse har vært i fokus etter en pandemi med karantene, isolasjon og hjemmeskole. For noen er forbundet deres viktigste sosiale arena. En arena som er åpen for alle og tar vare på de som deltar, må være Fellesforbundets visjon for våre sosiale arrangementer. Det er derfor viktig å investere ressurser i sosiale arrangementer for våre medlemmer.

14. Tilbakemeldinger fra mange av Fellesforbundets medlemmer indikerer at de ikke mottar tilstrekkelig informasjon fra sine avdelinger og klubber. Derfor bør det arbeides med informasjonsflyten på alle nivåer i forbundet. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker derfor at regionene skal utarbeide månedlige nyhetsbrev som sendes ut til alle medlemmer. Disse nyhetsbrevene skal inneholde informasjon om tilgjengelige kurs, mulige verv, og andre aktiviteter medlemmene kan delta i. Dette initiativet kommer som følge av at mange medlemmer føler at de kun betaler en kontingent, uten å nødvendigvis se hva forbundet gjør for dem både sentralt og lokalt. Samtidig må vi bli flinkere til å kontakte medlemmer i bedrifter uten tariff og hjelpe dem med å kjempe for en tariffavtale og få opprettet en klubb. Et tiltak som kan hjelpe med dette er at alle nye medlemmer skal bli kontaktet, og helst at vi kommer ut til dem med nyttig informasjon som kan hjelpe dem.

15. Innad i LO er det flere forbund som ofte kan konkurrere om de samme medlemmene. Den interne konflikten i LO betyr ofte at medlemmer melder seg ut av forbund, eller at de bytter og melder seg inn i gule forbund. Det er essensielt for våre verdier og kampkraft at forbundene i LO er samkjørte, har god dialog og samarbeid på tvers av forbundene. De som taper mest på interne konfliktene er til slutt medlemmene. Fellesforbundet, som et av LO sine medlemsforbund,

har hovedfokus på fagarbeidere, lærlinger og yrkesfag. Til forskjell er det flere av forbundene i LO som har større satsing på studentarbeidet. Vi har i de senere årene opplevd at LO også har stort fokus på studentarbeid gjennom LO Studentene, med mer, men til gjengjeld ikke like stor prioritet på lærlinger og fagarbeidere. Dette var derfor en av grunnene for at Fellesforbundet fikk gjennomslag for at LO skulle starte med lærlingpatruljen. Dessverre oppleves det fortsatt at LO ikke prioriterer våre medlemsgrupper i stor grad, mye grunnet overarbeid med studentarbeidet. Den sentrale ungdomskonferansen krever at LO i større grad skal sidestille arbeidsmengden mellom student- og lærlingarbeidet.

16. Fellesforbundet er et forbund drevet av våre medlemmer. Medlemmenes kontingent gir oss muligheten til å drive aktiviteter, og ved å være medlem gir de oss tillit til å forvalte pengene på en god og fornuftig måte. Det har aldri vært skjult at alkohol ofte nytes under middager og etter møtetider, noe vi anser som akseptabelt. Imidlertid, i lys av landsmøtemiddagen der det ble servert alkohol på forbundets regning, mener den sentrale ungdomskonferansen at forbundet bør avslutte praksisen med å dekke alkoholholdige drikkevarer. Praksisen med å tilby mat og drikke under møter anser vi som akseptabel, men det må klart presiseres at kun alkoholfrie drikker skal dekkes av Fellesforbundet. Ungdommene i Fellesforbundet mener at bruk av medlemspengene til alkohol er et tillitsbrudd, og hvis noen ønsker å nyte drikkevarer med alkohol, bør dette gjøres på egen regning.

17. Sørmarka konferansehotell har en sentral posisjon i hele arbeiderbevegelsen. Helt siden 1939 har arbeiderbevegelsen brukt Sørmarka til å bygge organisasjon, dele kunnskap og ikke minst bidra til å bygge landet. Ungdommen i Fellesforbundet mener at Sørmarka konferansehotell har en betydelig plass i vår historie, men også i fremtiden. Det er derfor viktig at alle forbundene som er medeiere må legge føringer for at Sørmarka skal fornyes og bli et av Norges beste kurs- og konferansehoteller. I dag ser vi at hotellet begynner å vise tegn til alderdom, med sine mange påbygg og utdaterte rom. Sørmarka er ikke lenger det stedet det en gang var. Det er viktig for oss som bevegelse å ha et sted å reise til og vite at alt vi står for blir fulgt og bevart, og dette stedet bør være Sørmarka konferansehotell.

18. Det er avgjørende at ungdomspartiene i Norge får økt støtte. Ungdomspartiene representerer fremtidens stemmer og perspektiver, og deres deltakelse i politikken er nøkkelen til å sikre en bred og inkluderende beslutningsprosess. Ved å gi øremerket støtte til

ungdomspartiene understreker Fellesforbundet betydningen av å investere i den kommende generasjonens politiske engasjement. Dette bidrar ikke bare til å fremme en sunn politisk debatt, men det sikrer også at ungdommens stemmer blir hørt og vektlagt. Ved å sikre tilstrekkelig støtte til ungdomspartiene på venstresiden, legger Fellesforbundet grunnlaget for en mer representativ og inkluderende politisk arena.

Fagligpolitisk

1. Fellesforbundet er en sterk organisasjon som hele tiden jobber med å forbedre våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår. Der vi får til mye gjennom tariffoppgjør, lønnsforhandlinger og dialog med våre motparter på arbeidsgiversiden. Det norske trepartssamarbeidet har tjent samfunnet godt og det må i varetas. Statistikk viser oss at forakten mot politikere stadig øker, også blant våre medlemmer og mange medlemmer ønsker at vi skal bli partipolitisk nøytrale. Dette er ikke veien å gå, Fellesforbundet skal ha et tydelig standpunkt i at vi støtter venstre siden i norsk politikk. Etter kommune- og fylkestingsvalget i 2023 viser statistikk fra SSB at venstre siden mister velgere og spesielt blant de unge i samfunnet. Samtidig som at valgdeltakelsen i Norge synker. Dette er utfordringer som alle må ta på største alvor. Det må derfor jobbes med konkrete tiltak som kan sikre økt valgdeltagelse, spesielt i de gruppene med lavest valgdeltakelse. Et mulig tiltak er å legge til rette for muligheten for digitale stemme muligheter ved storting, kommune- og fylkestingsvalg.

2. Den sentrale ungdomskonferansen mener at fellesforbundet må styrke samarbeidet med de partiene vi allerede samarbeider med i dag, samtidig må vi jobbe for å styrke samarbeidet med andre partier, uavhengig av politisk side. Et av Fellesforbundets hovedmål skal alltid være å kjempe for det medlemmene våre bryr seg om inn mot alle partier. Samtidig må vi jobbe for å skolere medlemmer om fagligpolitisk arbeid slik at tillitsvalgte tar på seg verv og folkevalgte roller i politikken.

Derfor bør det sentrale ungdomsutvalget i Fellesforbundet fortsette å invitere ungdomspartier slik at vi gjenspeiler våre unge medlemmers politiske syns.

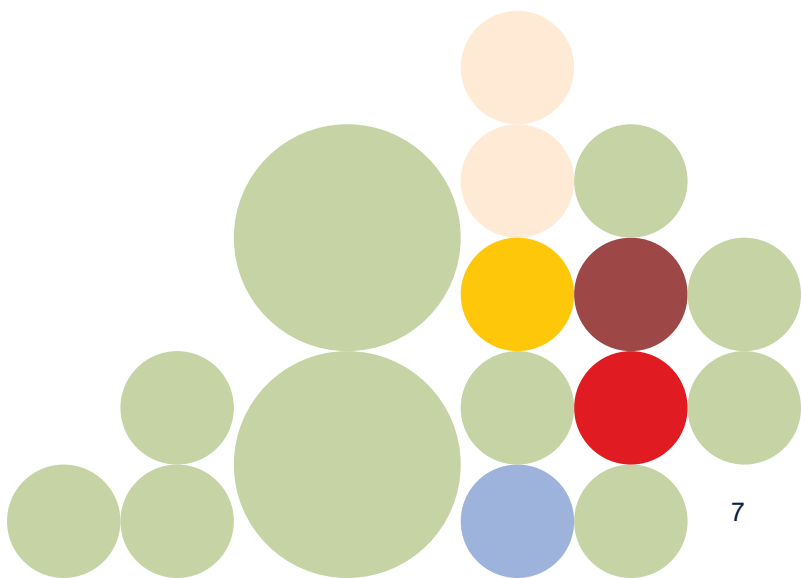
3. Utdanning til alle er noe av det viktigste arbeiderbevegelsen jobber for. Grunnskolen må være best mulig for morgendagens ledere og arbeidere, og da trenger man gode skoler med gode lærere. Problemet i dag er at det er for få lærere, som fører til at barn som trenger hjelp ikke får det og faller ut av skolen, og som

konsekvens også senere faller ut av samfunnet. Dette er et tap for alle, og blir løst i større grad av flere lærere på skolene med kompetansen til å tilrettelegge for den enkelte elev. Staten kan tilrettelegge for hvilke utdanninger man kan ta i Norge og burde derfor jobbe målrettet for å utdanne flere lærere, leger og sykepleiere, som er de største områdene vi trenger flere fagfolk til når det gjelder helse og utdanning.

4. Dagens strømsituasjon er noe som påvirker både våre medlemmer og bedriftene vi organiserer. I lys av krigføringen til Russland og det grønne skifte ser vi et strømmarked som er sårbart for endringer. Helt siden Russland begynte å kutte gass eksporten til Europa, har vi sett hvor avhengig vi er av en enkel ressurs som få land har tilgang på. Slik strømprisen styres i dag så påvirkes den kraftig av at hele Europa ikke har tilgang på nok fornybar kraft. Fellesforbundets hovedsak skal være at vi må bygge mer fornybar kraft og støtte opp under bedrifter som ønsker å satse på fornybar energi.

5. Vi mener at regjeringen må prioritere å sette en makspris på strøm for bedrifter ved å bruke tydelige fastprisavtaler som reguleres slik at det ikke skal bli et overforbruk av strøm. Da må det ses på mulighetene for å sette et makstak på spotpris, samtidig må vi se på løsninger for hva som er nødvendig bruk og luksusforbruk. Her må regjeringen finne løsninger som hindrer at vanlige folk må betale unødvendige høye strømpriser. Da må regjeringen også se på bedringer av EUs energimarkedspakker og eventuelt frikobling fra EUs energiunion gjennom utmelding av energibyrået Acer.

6. Klimakampen er vår tids største utfordring, her vet vi at våre bransjer kommer til å være en stor del av løsningen. Vi må produsere mer enn 70 TWh energi innen 2030, samtidig er det viktig at vi omstiller oss til å være mest mulig energieffektive. Her må staten gå inn med kompensasjoner for at bedrifter og vanlige folk får energieffektiverende tiltak, såkalte ENØK tiltak.



Samtidig er vi nødt til å sikre at det ikke bygges flere utenlandsforbindelser og det norske strømmettet utbedres slik at norsk industri sikres tilgang på strøm og kraft.

7. Fellesforbundet erkjenner at EØS-avtalen har skapt problemer i det norske arbeidsmarkedet. Det dreier seg både om konflikter mellom norske reguleringer og EØS-retten, sosial dumping og lavlønnskonkurranse. Samtidig har avtalen sikret vårt eksportrettede næringsliv en full og forutsigbar markedsadgang til Europa. Landsmøtet i 2023 gikk langt i sin uttalelse der man påpeker tydelig at norsk arbeidslivslovgivning og norske tariffavtaler ikke må forringes som følge av EUs regelverk. Regjeringen satte i 2022 ned et utvalg som skal legge frem en rapport som ser på Norges tilknytning til EU via EØS avtalen. Utvalgets rapport vil være med på å danne et godt kunnskapsnivå for den videre debatten om Norges tilknytning til EØS.

8. I 2022 var 220 000 kvinner ufør i Norge og 8,4% av norske kvinner var sykemeldt. Forskning på kvinnehelse er blitt nedprioritert i alt for lang tid. Norge må få en bedre forståelse for hvordan kvinnekroppen fungerer for å redusere dagens og framtidens sykefravær. Forskning på kvinnehelse kan ses i lys av god folkehelse og likestilling, temaer Fellesforbundet alltid har jobbet for. Fellesforbundet skal jobbe for å sikre et godt og tilstrekkelig fødetilbud i hele Norge. Derfor må flere bedrifter også ta i bruk bedriftsjordmødre slik at flere kvinner kan stå lengre i jobb under svangerskapet. Dette kan være med å bidra til øke fødselsraten og snu den synkende trenden. I 2021 fikk alle norske soldater i tjeneste gratis sanitærprodukter og fra 2022 fikk alle Kiwi-ansatte gratis sanitærprodukter på jobb. Samtidig har det blitt startet prøveprosjekter på gratis sanitærprodukter til elever på skoler. Den sentrale ungdomskonferansen mener at produkter som bind, tamponger og andre mensprodukter må bli gratis for alle.

9. Fellesforbundets landsmøte avviste LO sitt forslag på reformert AFP og jobber for å tette hullene i dagens ordning. Veien videre for at vi skal få en pensjon å leve av må vi nå ta fatt på. Regjeringen jobber med å tette hullene som er mellom privat og offentlig AFP da det er to forskjellige ordninger hvor arbeidstakere ikke står fritt til å velge å bytte yrke senere i arbeidslivet og arbeiderne blir låst fast i sin sektor. Ungdommen i Fellesforbundet må ta del i kampen om vår felles framtid gjennom pensjonsdebatten som foregår i hele Norge. Fellesforbundets landsmøte krevde at det etableres en sliterordning innenfor folketrygdens alderspensjon, før det eventuelt gjøres endringer i dagens aldersgrenser. Ordningen bør være knyttet til antall år i arbeid og ikke stille krav til medisinsk vurdering.

Vi kan ikke finne oss i at pensjonsalderen skal heves, da vi allerede ser at flere av våre medlemmer sliter med å jobbe til de er 62 år etter mange år i fysisk tunge yrker. Uføre bør dessuten skjermes helt for levealdersjusteringen, ikke bare 2/3 av effekten slik som det ligger an til i dag. Den sentrale ungdomskonferansen mener at følgende tiltak bør nøye vurderes for å jobbe mot en rettferdig pensjon i fremtiden: At det settes et tak på dagens folketrygd, og at dagens ordning med delingstall justeres for å minske forskjeller, og gi en sosial utjevning.

I tillegg er OTP en viktig del av pensjonssparing til vår pensjon, derfor mener vi at bedriftens minsteandel bør økes til 4%.

10. Vår velferd omfatter skole, barnehage, eldreomsorg, sykehus og mye mer. Spesielt nå er Norge på vei inn i en eldrebølge vi ikke er klar for. Dagens velferdssystem har verken midlene eller kapasiteten til å håndtere eldrebølgen som kommer fremover. Vi i Fellesforbundet mener at regjeringen må ta ansvar for å tilrettelegge eldreomsorgen i fremtiden. For oss er det viktig at eldreomsorgen skal drives enten av det offentlige eller ideelt. Vi mener at ingen skal kunne tjene penger på velferd.

11. I mange år har vi sett økte forskjeller blant folk i Norge. Den gruppen som har falt lengst fra er de som er uføre. I en verden som blir stadig dyrere er vi nødt til å passe på at de som er uføre ikke faller fra blant annet ved å øke uføretrygden. Samtidig må vi rette fokus på arbeidsledige. Fellesforbundets landsmøte krever at grunnlaget for ytelsene på dagpenger, arbeidsavklaringspenger (AAP) og uføretrygd heves, slik at de reflekterer den tidligere inntekten på en bedre måte enn i dag. I tillegg mener Fellesforbundets ungdom at sykepenger skal beregnes etter reell årsinntekt, fordi mange er helt avhengige av tilleggene og overtiden man har hatt. Samtidig må reglene for fribeløp og avkortning utformes slik at uføretrygden stimulerer til økt yrkesdeltakelse. Det er ingen som tjener på at folk står utenfor arbeid hvis de ikke trenger det. Vi mener at arbeidet NAV legger ned for å få folk tilbake i jobb må forbedres.

12. Den pågående krigen mellom Russland og Ukraina har vist oss viktigheten av å være medlem av en forsvarsallianse. Det er derfor viktig at Norge jobber for et tettere og bedre samarbeid med NATO for å sikre en tryggere hverdag for det norske folk og for å begrense konsekvensene av en eventuell eskalering i aggressivitet fra Russland.

Det usikre verdensbilde vi står i i dag viser sårbarheten i samfunnet vårt. Derfor må Norge gjenopprette korn- og medisinalager. Gjennom vårt medlemskap i NATO forplikter vi oss også til å opprettholde forsvarsets operative evne og det forventes at vi bruker 2% av brutto nasjonalt produkt til økt forsvarsberedskap, våpenproduksjon og våpenlager. Norge har et av verdens strengeste eksportregelverk når det gjelder forsvarsmateriell. For at norsk industri skal kunne konkurrere på likeverdige vilkår er det viktig at allierte nasjoner har et felles regelverk og en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og salg av forsvarsmateriell. Slik at norsk krigsmateriell ikke blir solgt til regimer som undertrykker eget folk. Ved forsvarsanskaffelser må norske myndigheter sikre forpliktende industri- og samarbeidsavtaler i form av gjenkjøp som bidrar til nasjonal verdiskaping, utvikling og teknologioverføring.

13. Vi ser stadig en økende bortsetting av arbeid fra forsvarsets sivile verksteder til private aktører. Dette er en direkte effekt av langtidsplanen til Erna Solberg sine regjeringer som ønsket å privatisere vedlikeholdet av forsvarsets materiell i sin helhet. Fellesforbundet må jobbe for at Forsvaret satser på faste ansatte innad i stedet for kontinuerlig innleie. Over tid vil innleie og bortsetting av arbeid føre til at Forsvaret sitter med svekkede ressurser. Fellesforbundet må være med å snu denne trenden!

14. Et av de viktigste tiltakene for et trygt og seriøst arbeidsliv er å sikre at skolesystemet vårt fungerer og viser hvilke verdier landet vårt er bygget på. Det er urovekkende å se tallene for elever som sliter med psykisk helse og hvor mange som dropper ut. Dette er skremmende tall som vi må jobbe for å senke. På dagens yrkesfag linjer så ser vi det største frafallet, samtidig ser vi at det er de skolene som har flere yrkesfaglige linjer som blir minst prioritert når det kommer til midler til helsesykepleiere. Den sentrale ungdomskonferansen mener at yrkesfaglige skoler må prioriteres når det kommer til helsesykepleier ordningen og dens hjelpemidler. Vi mener også at norske skoler burde drives av det offentlige. Landet vårt er tuftet på fellesskolen og sånn må vi fortsette. Det skal kun være lov å drive privatskole dersom den dekker et tilbud som det offentlig ikke tilbyr i nærområdet samt at det skal drives ideelt.

15. I løpet av livet slites kroppen og noen er født med en nedsettelse, og vi må derfor gjøre tiltak for å holde kroppen gående så lenge som mulig. Dessverre er ikke tenner og øyne sett på som en del av kroppen og derfor ikke gjort seg fortjent til økonomisk støtte til vedlikehold og korrigerende hos vanlige folk. Vi kan ikke fortsette å utsette befolkningen for tannlegeregninger og brilleregninger på flere tusen kroner for å holde seg

fungerende. Det er på tide det blir enighet, en gang for alle, at tenner og øyne er en del av kroppen og blir en del av egenandelsordningen.

16. Gjennom arbeiderbevegelsens historie har vi vært med å bedre arbeidshverdagen ved å hjelpe med effektivisering, og da redusering av arbeidstid for å gi mer tid tilbake til arbeideren. Den norske arbeideren er flink til å omstille seg og utvikle seg med bedriftene. I dag bruker vi mindre tid på samme produkt som ble produsert for 10 år siden. Ungdommen mener det er på tide vi går for en arbeidshverdag som gjenspeiler produktiviteten, derfor er det viktig at vi prøver ut 6 timers arbeidsdagen og 4-dagers uken i de bransjene der det passer. I tillegg må vi jobbe for den 6. ferieuken. Fellesforbundet må jobbe for å fjerne denne generelle adgangen til gjennomsnittsberegning av arbeidstid, men tillate det der klubben ønsker en slik avtale.

17. Kvinner tjener i snitt 87,6 prosent av gjennomsnittlig manns inntekt, og nye tall fra teknisk beregningsutvalg viser at kvinners lønnsandel gikk tilbake med 0,3 prosentpoeng i 2022. En del av dette lønns-gapet kan forklares med at kvinner oftere jobber deltid, i lavtlønnsyrker og i offentlig sektor. Selv når man korrigerer for dette gjenstår det en lønnsforskjell mellom kvinner og menn på over 8 prosent som forskerne ikke greier å forklare. Det er ikke lov å lønne kvinner og menn ulikt for samme arbeid eller arbeid av lik verdi, det står i likestillings- og diskrimineringsloven. For at dette skal få noen konsekvenser for arbeidsgiver må saken tas til domstolene, noe som sjelden skjer. I 2018 innførte Island en likelønnslov, den pålegger arbeidsgivere å bevise at de betaler menn og kvinner likt for samme arbeid. Bevisbyrden ligger på arbeidsgiver, og dersom arbeidsgiver ikke kan dokumentere at det betales lik lønn for likt arbeid, blir de ilagt bøter. Etter at loven kom har lønns-gapet minket med over 3 prosentpoeng. Selv om loven bare retter opp lønnsforskjeller internt på hver bedrift og ikke endrer de strukturelle forskjellene, er det en viktig brikke i arbeidet for likelønn. Loven ble jobba fram av en samla islandsk fagbevegelse, og nå er det på tide at den norske fagbevegelsen krever det samme.

18. Fellesforbundet må jobbe for en økt satsing på distriktspolitikk. Fraflyttingen som skjer i distriktene er urovekkende da mye av våre arealer står i fare for å ikke bli utnyttet så effektivt som de kan. Verdiskapningen som skjer i distriktene våre må vi ta vare på, forbedre og utbygge. Da må det jobbes for økt bolyst gjennom gode kollektivmuligheter, kulturtilbud og støtte som er tilpasset til små kommuner. Fellesforbundet ungdom mener at en slik satsing vil gagne hele Distrikts-Norge.

Et seriøst arbeidsliv

- 1.** Et godt organisert arbeidsliv er grunnmuren til et seriøst arbeidsliv. Det å ha kontroll og innflytelse over egen arbeidssituasjon er med på å sikre arbeidslivet med anstendige og trygge vilkår for alle. Dette er ikke en selvfølge i det norske arbeidslivet. I Fellesforbundet er det flere bransjer som sliter med useriøsitet, som på små byggeplasser hvor kvinner og menn ikke har samme tilgang til toaletter. Selv om vi har en rekke bestemmelser i våre overenskomster som skal sikre et seriøst arbeidsliv, er det fremdeles svært krevende for mange tillitsvalgte å følge opp.
- 2.** Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal settes strengere krav til bedrifter med serverings- og skjenkebevilling. Vi vil at det skal kunne inndras bevilling hvis brudd på arbeidsmiljøloven oppstår. I tillegg mener vi at bedrifter som trenger bevilling skal kunne dokumentere at alt drives forsvarlig og etter lovverket. Det bør legges mer vekt på at det offentlige skal kjøpe tjenester fra hoteller, restauranter og kantiner med tariffavtale. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker en positiv merkeordning for de som fyller en eller flere av følgende krav: har tariffavtale, er godkjent som lærebedrifter og har faglærte på arbeidsplassen.
- 3.** Fast jobb er noe av det beste vi kan ha, det gir oss trygghet og stabilitet i fremtiden. Seriøse aktører i næringslivet gir oss dette og det bidrar til yrkesstolthet. Vi skal fortsette å stå på kravene og kjempe for det seriøse arbeidslivet. Ungdomskonferansen synes det er synd når arbeidsgiveren blir en app, eller når unge arbeidstakere ikke opplever fulle rettigheter som de har krav på. Dette motvirker den norske modellen. For å sikre at fagbevegelsen fortsatt står sterkt i det offentlige, må tariffavtaler veie tyngre i offentlige anbudsrunder. Dette kan brukes effektivt som et virkemiddel for å fremme et mer seriøst arbeidsliv.
- 4.** Fellesforbundet må jobbe for å begrense nyetableringer av nye utelivsbedrifter, slik at antallet bedrifter står i samsvar med etterspørselen i samfunnet, og på den måten kunne forbedre lønns- og arbeidsvilkårene i bransjen. Fellesforbundet må se på tiltak som har en direkte innvirkning på arbeidernes hverdag i utelivsbransjen. Dette kan innebære tiltak som en løyvemodell eller at kommunen ikke gir ut skjenkebevilling uten at gode lønns- og arbeidsforhold opprettholdes. Det må også jobbes med en lovendring som gjør det lettere for kommunene å inndra skjenkebevillingen. Bedrifter som det er relevant å ha serveringsbevilling, skal defineres som serveringsbedrifter og ikke varehandel.
- 5.** Arbeidstilsynet blir ikke prioritert høyt nok økonomisk, og mange saker som meldes inn til Arbeidstilsynet faller dermed bort. Vi må styrke og synliggjøre den grove overtidsbruken i arbeidslivet. Vi må støtte opp arbeidstilsynet i jobben de gjør, så våre kamerater kan være trygge på jobb! I tillegg får ikke Arbeidstilsynet drevet nok oppsøkende virksomhet til å oppdage alle de useriøse aktørene. I dag er det dermed enkelt å drive ulovlig og useriøst. I 2024 har Arbeidstilsynet et budsjett på 765 millioner. For å motvirke denne alvorlige situasjonen trengs det en betydelig økonomisk økning til Arbeidstilsynet. Vi mener også at straffeloven for arbeidsgivere samt satsene for bøter utstedt av Datatilsynet skal bli strengere og økes betraktelig. Den sentrale ungdomskonferansen krever flere tverretatlige storkontroller for å fjerne de useriøse aktørene, blant annet i bussbransjen, samt opprettholde gode konkurransevilkår i hele bransjen. Fair play bygg er en organisasjon som også jobber for å avdekke arbeidslivskriminalitet, og med økt støtte fra fellesforbundet kan de fortsette sitt viktige arbeid for å supplere til arbeidet Arbeidstilsynet gjør.
- 6.** Gjennom den rødgrønne regjeringens forskrift mot innleie fra bemanningsforetak til bygningsarbeid i Oslo, Viken og Vestfold, samt innføringen av strengere regelverk for bemanningsbransjen i resten av landet, er vi svært fornøyde med gjennomslaget vi har fått. Imidlertid ser vi fortsatt at det er hull i ordningen, særlig mellom oppdragene som arbeidstakerne blir sendt ut på. Når de er på et oppdrag har man rettighetene fra arbeidsplassen, problemet oppstår når man ikke har noen fast arbeidsplass. Da kan det gå måneder før man får ordentlig lønn og rettigheter. Det er nødvendig å følge opp hvordan den kryssfunksjonelle arbeidskraften påvirker arbeidslivet. Fellesforbundet må være med å være en del av denne utviklingen.
- 7.** Fellesforbundet må jobbe aktivt for inkludering og integrering av utenlandske arbeidstakere, med spesielt fokus på deres rettigheter i arbeidslivet. Mange av arbeidstakerne som er tilflyttere fra utlandet har lite til null kunnskap om hvordan det norske arbeidslivet fungerer og hva deres rettigheter er. Å tette dette kunnskapshullet vil føre til at flere blir bevisst på hva en fagforening er, og kan bidra til å bekjempe sosial dumping. Vi bør ha et større fokus på utdanning og informasjon til etniske minoriteter, da vi ser tendenser til at mennene tar seg kvinnedominerende yrker. Dette bidrar til at etterspørselen etter kjønnsbalanse gjør det enklere å skaffe seg en første jobb i landet.



8. Det er en ubalanse mellom kvinner og menn i de tradisjonelle håndverksyrkene. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må utjevne denne ubalansen. Dersom man skal lykkes med å rekruttere flere kvinner i de mannsdominerte yrkene må man også sørge for å ha arbeidsplasser som er attraktive for kvinner. Da kan man ikke ha en arbeidskultur hvor sexistiske kommentarer florerer, og kvinner blir beglodd og behandlet som objekter. Fellesforbundet må ta sin del av ansvaret, og være aktiv i kampen for å endre denne kulturen.

9. Arbeidstakere som er midlertidig ansatt som vikar, har krav på fast ansettelse etter mer enn tre års sammenhengende midlertidig kontrakt. Hvis arbeidstakeren har vært midlertidig ansatt på to ulike grunnlag i kombinasjon over en periode på tre år, har hun eller han også krav på fast jobb. Den sentrale ungdomskonferansen mener at dette må forkortes til to års sammenhengende midlertidige kontrakter for å oppfylle kravene til fast ansettelse.

10. Vi må få slutt på arbeidsgivere som utnytter systemet med tilkallings- og ekstrahjelp. Ifølge Arbeidstilsynet skal disse anses som midlertidig ansatte. Det er på tide at regelverket følges, og at disse arbeidstakerne blir behandlet som midlertidig ansatte. De skal ha rett til å kreve fast eller høyere stilling etter paragrafene i arbeidsmiljøloven på lik linje med andre arbeidstakere. Fortrinnsretten i arbeidsmiljøloven må styrkes ved at alle ansatte som har mistet jobben sin skal få informasjon om når nye ansettelser skal finne sted, og at fortrinnsretten utvides til to år. Den sentrale ungdomskonferansen krever en styrking av arbeidsgiverbegrepet i arbeidsmiljøloven som sikrer arbeidstakere mot ulovligheter.

11. Det er samfunnsnyttig at flest mulig mennesker kan være i arbeid. Derfor er det viktig at Fellesforbundet fortsetter å jobbe for at bedrifter tilrettelegger for at mennesker med nedsatt funksjonsevne kommer seg i jobb. Det er også viktig at Fellesforbundet opprettholder en god oppfølging med disse bedriftene og sikrer arbeidstakerne med varig tilrettelagt arbeid likebehandling og rettfærdige arbeidsvilkår.

12. IA-avtalen er en av de viktigste avtalene vi har i arbeidslivet. Intensjonen om et inkluderende arbeidsliv er et mål om å skape et arbeidsliv med plass til alle. Dette er noe vi som ungdommer i Fellesforbundet mener er viktig. Gjennom å forebygge sykefravær og frafall vil man på denne måten øke sysselsettingen i arbeidslivet. Derfor må vi jobbe for å videreutvikle IA-avtalen slik at den blir bedre og omfatter langt bredere innenfor psykisk helse enn det den gjør i dag. Arbeidsplassen er hovedarenaen for IA-arbeidet, og et godt partssamarbeid er en forutsetning for å lykkes.

13. Personalansvar krever mye kompetanse. Derfor er det viktig for oss i Fellesforbundet å sikre våre medlemmers velvære og sikkerhet på jobben ved å stille høyere krav til skoling av ledere med personalansvar. Vi i Fellesforbundet ser ofte at ledere uten utdanning tar beslutninger som bryter med lover, og dette går utover våre medlemmers velvære. Nå er det på tide å kreve at våre ledere blir oppfrisket i lover og regler hvert femte år.

14. Kunstig intelligens, også kjent som AI, kommer til å få betydelig innvirkning på samfunnet fremover. Det er stor uenighet om hvorvidt det er en trussel eller et verktøy i hverdagen. En bekymring knyttet til AI er at det kan ta over arbeidsplasser og presse ut arbeidere til fordel for automatiserte løsninger. Fellesforbundet bør jobbe for at det etableres et tydelig lovverk som gjør at AI blir en ressurs og ikke en trussel.

15. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må stille strengere krav til innholdet i våre arbeidskontrakter. I arbeidsmiljøloven kapittel 14, under minstekrav til innhold i den skriftlige avtale, står det «en beskrivelse av arbeidet eller arbeidstakerens tittel, stilling eller arbeidskategori». Dette er problematisk når arbeidstitler som service-medarbeider, produksjonsmedarbeider, operatør og arbeidskategorier som Food-coworker og lignende er godkjent som arbeidstitel og arbeidskategori. Dette uten at arbeidsavtalen videre trenger å utdype eller spesifisere hva arbeidstaker egentlig jobber med eller som. Det gir arbeidsgiver tilnærmet 100% styringsrett over oss som arbeidstakere og svekker våre rettigheter og medbestemmelse. Vi kan ikke la arbeidsgiver få mer makt over oss.

16. Hovedavtalen er utgangspunktet og oppskriften for medvirkning og samarbeid mellom tillitsvalgte og ledelse i norske bedrifter. Men i den største hovedavtalen, den mellom LO og NHO, så er halve avtalen avgrenset til å kun gjelde enkelte bransjer. Hovedavtalen del B, som handler om samarbeid og medvirkning i konserner, blir mer og mer aktuell for hver dag som går. Det blir mer vanlig med store konserner i arbeidslivet, hvor de viktige beslutningene tas langt vekk fra de som er på gulvet og faktisk utfører jobben. Vi har et regelsett for å håndtere medvirkning hele veien fra toppen og ned til gulvet i bedriften, men det kan ikke brukes fordi del B av hovedavtalen kun gjelder enkelte bransjer. Ungdommen i Fellesforbundet mener at vi må slutte å gjøre å forskjell på hverandre, og sikre oss like spilleregler slik at vi står sterkere sammen i kampen mot arbeidsgivere som prøver å organisere seg vekk fra vår tariffestede rett til medvirkning.

Klima og Miljø

1. Norge er et land med fjell, fjorder og skog. Det har en av verdens vakreste naturskjønnheter, og det er avgjørende å verne om den. Derfor er det viktig at vi benytter de ressursene og den kunnskapen Norge besitter for å redusere klimapåvirkningen i norsk natur, samtidig som vi etablerer en ny, klimavennlig industri. Det er også viktig at det grønne skiftet ikke går på bekostning av urbefolkningens rettigheter. Verden må gjennomgå betydelige endringer i forbruket for å oppnå FNs bærekraftsmål.

2. Transportsektoren er en av de største utslippskildene vi har i Norge og står for 33% av Norges klimagassutslipp. Innenfor transportsektoren ser vi at veitrafikk utgjør den største andelen utslipp, og ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå øker utslippene fra denne sektoren årlig. Utviklingen i denne sektoren henger sammen med befolknings- og økonomisk vekst i samfunnet. Det er mange veier videre for å redusere klimagassutslippene i Norge og for å nå FNs bærekraftsmål. I Norge har vi kommet langt innenfor elektrifisering av bilparken, og i 2023 var 4 av 5 nye personbiler elektriske. Samtidig er utviklingen av lademuligheter fortsatt for dårlig i distrikts-Norge. Den sentrale ungdomskonferansen mener derfor at det må opparbeides flere lademuligheter i hele landet. I tillegg må det legges til rette for at bedrifter og unge personer kan få økonomisk kompensasjon for å investere i en elektrisk bil. Fellesforbundet ser at tungtransport trenger en ekstra dytt inn i det grønne skiftet. Ungdommen i Fellesforbundet mener at det må rettes mer fokus mot en god og bærekraftig omstilling.

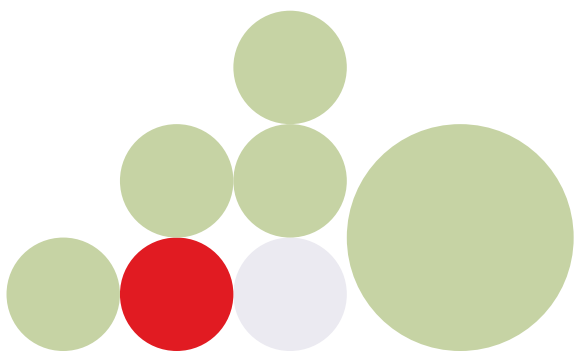
3. Skal vi klare å nå klimamålene og redusere veitrafikken må dagens kollektivløsninger kraftig forbedres og gjøres gratis hvis mulig. Fellesforbundet må jobbe aktivt for å sikre fremkommelighet for buss og sporvogn der disse ikke kan gis egen trasé. Å frata biler retten til å bruke kollektivfeltene er et godt sted å begynne. Vi må satse mer på å få godstransport bort fra veien og over på bane og sjø. Det er stadig et problem at det bygges motorveier over en lav sko, mens jernbaneprosjektene lar vente på seg, spesielt i Nord-Norge. Vi må få et nettverk som tjener folk fremfor profitt, derfor må dagens oppdeling av

jernbanen reverseres og kompetansen koordineres og samles. Fremtiden er ikke tjent med dagens løsninger. Det må utbedres og bygges jernbane over hele landet fra nord til sør, både ferdigstilling av allerede påbegynte jernbaneprosjekter og utvikling av nye baner.

4. Det grønne skifte trenger enorme mengder energi for å erstatte fossile energikilder. Grønne nullutslipps løsninger er det som skal dytte Norge til og bli det første negativ utslippsland. Da trenger vi alle energien som man kan drømme om og den må være fornybar. Vi må investere i energiløsninger som bygger landet i fremtiden samtidig som vi bygger ut dagens teknologi. For å nå målene våre må de store utslippsbedriftene ta et mye større ansvar. Vindmøller er livsviktig for Norge om vi skal klare å dekke opp energi behovet for dagens forbruk. Samtidig er vi nødt til å sørge for at vindmøller som skal settes opp må produseres på en bærekraftig måte, og oppføres uten at det begås menneskerettighetsbrudd. Vi bruker alt for lite av våre ressurser på å investere i de grønne teknologiene som vi har i dag, det samme gjelder også vannkraftverkene som begynner å bli gamle og utdaterte. Vi må jobbe for å få dagens behov dekket av disse energikildene. Samtidig som vi jobber med alternative energikilder som er under utvikling med ny teknologi, som for eksempel geotermisk varmeenergi og bølgekraft. Thorium og atomfusjon er potensielt store energikilder med null utslipp derfor må Norge være med og investere i disse områdene og ikke bli energi taperne av fremtiden. Det er viktig med en god, åpen og ærlig debatt rundt kjernekraft i Norge slik at alle sider i debatten blir belyst.

5. Fremtiden er dessverre ikke null karbon. Derfor må vi investere og forske på nye teknologiske løsninger som vil ivareta klimamålet, men på samme tid ikke slipper ut mer ny CO₂. Vi har kommet ganske langt med syntetisk drivstoff eller E-fuel, men det er langt fra optimalt. Det er fortsatt veldig dyrt og sliter med de samme framstillings problemene som hydrogen har, ved at det å splitte grunnstoffer er ekstremt energikrevende og ikke minst veldig kostbart. Dette kommer til å være en så stor økonomisk byrde for vanlig persontransport at kun de rikeste har råd til å kjøre på det, men i sektorer der drivstoffkostnader er et mindre problem som i flybransjen så vil dette være en av de løsningene som vil være med og bygge morgendagen.

6. Norge er et forbrukersamfunn som kaster ting istedenfor å se på mulighetene til å reparere eller gjenbruk. Skal vi klare å nå klimamålene kan ikke denne utviklingen fortsette, Fellesforbundet må derfor jobbe for en endring i personers holdninger til bruk og kast samfunnet slik at vi velger gjenbruk og reparasjon i stedet



for kjøp av nytt. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal innføres en merkeordning på klær som viser til gode og trygge arbeidsforhold ved produksjon.

7. Matsvinnutvalget kom med sin rapport 3. Januar 2024 som viser hvordan vi kan halvere matsvinnet. Det er nå viktig at vi følger opp denne rapporten. Samtidig som det jobbes for å redusere prisveksten på matvarepriser som vi har sett de siste årene, må det også jobbes for at bøndene sitt utbytte sikres. Dette er tiltak som også må kunne overføres til andre bransjer. Fellesforbundet må sette tydelige krav og gi et tydelig budskap om at det skal være riktige lønns og arbeidsvilkår for de som jobber i disse bransjene. Vi må jobbe for å gjøre landbruket mer attraktivt slik at det skal bli enklere for forbrukeren å velge norske produkter.

8. Havet er den største naturressursen Norge har, men det er veldig skjørt og vi må passe på økosystemet langs norskekysten. Når vi i det norske land åpner opp for å bruke den norske kystlinjen for verdiskapning så skal det selvfølgelig reguleres og beskattes. Kysten er en naturressurs vi nordmenn har og vi kan ikke risikere å ødelegge den. Nå har mye verdiskapende havindustri vært i media både positivt og negativt. Vi i Fellesforbundet må derfor jobbe for at vi alle er tjent med norske naturressurser samtidig som at det er igjen en kystlinje til neste generasjon. Skal vi få til dette så mener den sentrale ungdomskonferansen at vi er nødt til å sørge for at det blir gjennomgående forskning og utredninger for å se hvilke konsekvenser gruvedrift på havbunnen kan forårsake, og om det er mulig å drive den nye industrien uten for mye ødeleggelser. Vi må sette havet først, før vi begynner med ny industri som potensielt kan føre til store ødeleggelser i havet og ringvirkninger for alt liv på land.

9. Plast er en av verdens største klimautfordringer og årlig havner mellom 9 og 14 millioner tonn plast i havet. Dette truer dyrelivet og er noe verden må ta på alvor. Plast har utrolig lang nedbrytningstid og det tar flere hundre år å bryte ned plast. I tillegg så blir plast når det brytes opp omgjort til mikroplast som igjen er å finne i vår matproduksjon. Vi må derfor bidra aktivt i oppryddingen av plast i havet og jobbe for kontinuerlig opprydding langs norskekysten, og vi i Norge må ta vår del av ansvaret og utvikle teknologi som kan sortere all plast.

10. U-864 er en tysk ubåt som ble torpedert under andre verdenskrig, den skal ha oppbevart ca.67 tonn med kvikksølv. Dette har åpenbart skapt mye problemer for lokalsamfunnet rundt Fedje med at det ikke er lov å fiske innenfor et område på 30 000m2 rundt Fedje. Regjeringen i 2020 satte ned et ekspertutvalg som fikk

i oppgave å vurdere videre tiltak mot ubåtvraket og rapporten ble lagt fram i 2022. Der rapporterer de at det å heve så mye av lasten som overhodet mulig, var det beste tiltaket. Men all last lar seg ikke heve så da er forslaget å dekke til vraket og resten av lasten. De har konkludert med at dette er det mest teknisk og miljømessig gjennomførbare tiltak.

11. Norske industribedrifter er avhengig av trygge og stabile rammevilkår for å sikre effektive og trygge arbeidsplasser i Norge. I forbindelse med statsbudsjettet i 2024 valgte regjeringen å øke grunnfradraget for CO2-kompensasjon uten å gå i dialog med næringene i forkant. CO2-kompensasjon er den viktigste ordningen som forhindrer karbonlekkasje, hvor norske bedrifter kompenseres for økte kostnader i EU sitt kvotehandelsystem. Kompensasjonsordningen er med på å sikre at det fortsatt bidrar til investeringer i eksisterende og nye grønne industri plasser. Vi kan ikke ha en regjering som gjør drastiske endringer i ordningen, derfor må det være god dialog med arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene før det gjøres endringer.

12. For å redusere energibehovet i norske husholdninger vil et bra virkemiddel være å øke Enova-støtten til huseiere. Med en stadig mer fokusert innsats på å oppfylle kommende energimerking krav, kan økt støtte fra Enova bidra til å finansiere energieffektive oppgraderinger, som etterisolasjon og vindusutskiftninger. Det er viktig å merke seg at boligmassen i Norge utgjør en betydelig del av energiforbruket, og økt støtte vil ikke bare redusere denne belastningen, men også føre til betydelige langsiktige besparelser for huseierne. Derfor vil styrket Enova-støtte ikke bare bidra til å nå nasjonale klimamål, men også forbedre energieffektiviteten og bærekraften i norske hjem. Denne strategien vil gi en nødvendig økonomisk drivkraft for huseiere til å gjennomføre energibesparende tiltak i sine boliger.

13. Palmeolje finnes i alt fra biodrivstoff, matvarer, sminke, sjampo, hudkremer, stearinlys og dyrefôr. Verden har et umettelig behov for palmeolje. Etterspørselen har ødelagt store deler av regnskogen i Sørøst-Asia og palmeoljeplantasjer legger fremdeles press på regnskogen i Asia og trykket på regnskogen i Afrika og Latin-Amerika er økende. Norge har gått foran i kampen om å redusere forbruket av palmeolje og det er viktig at vi nå bruker vår makt i verden til å få ned bruken av palmeolje, slik at utryddelsen av regnskogen stopper.

14. Det må jobbes for at norske varer og norskprodusert mat pakkes i Norge, i tiden vi står i og vi blir mer bevisste på våre egne vaner må vi se på emballering og pakking

av norske produkter. En av de store synderne her er fiskeindustrien som ofte havner i media som et av skrekkeeksemplene på dette området, hvor det sendes norsk fisk til Kina og andre lavkostland for pakking så tilbake til Europa for distribusjon. Den sentrale ungdomskonferansen mener at dette er dårlige løsninger for fremtiden da det undergraver Norske arbeidsvilkår og vi må stoppe slike forsendelser for hensyn til klima og miljøet. Fellesforbundet skal også prioritere norskproduserte varer i alt sitt arbeid. Dette for å støtte norske arbeidsplasser, og redusere vår bruk av langreiste varer. Dette er godt for både norsk økonomi, og for å redusere klimaavtrykket.

Unge og økonomi

1. I et av verdens rikeste land har antallet gjeldsslaver økt betydelig. Vi ser at stadig flere opplever økonomiske problemer, og tilgangen til forbrukslån har sjelden vært enklere. Unge mennesker blir tilbudt forbrukslån fra en tidlig alder, og reklame bombarderer oss gjennom ulike mediekkanaler, noe som gjør tilgangen til kreditt- og forbrukslån mer tilgjengelig. Dette frister enkeltpersoner til å inngå flere lån hos ulike banker. Prosessen for å innvilge kreditt- og forbrukslån bør være langt mer restriktiv for å hindre at enkeltpersoner får lån de ikke klarer å betjene. Dette vil bidra til å hindre mange fra å havne i gjeldskrise før de har sikret seg en bolig. I 2021 ble kringkastingsloven endret for å gjøre det ulovlig å reklamere for pengespill på TV sendt i Norge, noe som betydde at bettingsider ikke lenger kunne sende reklame på norsk fjernsyn uten godkjenning av Medietilsynet. Det samme forbudet må også gjelde på sosiale medier, og influencere må ansvarliggjøres i større grad for skjult reklame enn de blir i dag. Imidlertid har det ikke blitt gjort tilsvarende endringer når det gjelder reklame for forbrukslån. Den sentrale ungdomskonferansen mener at reguleringen av slik reklame burde bli mye strengere for å sikre at våre fremtidige generasjoner ikke blir påvirket negativt.

2. I undersøkelser gjort av NHO under pandemien viste det seg at flere bedrifter ikke kunne betale ansatte feriepenger, fordi de hadde brukt pengene til å drifte bedriften. Feriepenger er arbeidstakernes penger som de har rett på å få utbetalt, og skal ikke brukes som en reserveløsning for bedrifter i vanskelige tider. Ungdommen i Fellesforbundet krever at feriepengene settes på egen avlåst konto.

3. Vi må ha et mye større fokus på økonomi i skolen så tidlig som mulig. I mange år har vi sett en økning av forbrukslån og folk som låner seg over betalingsevnen

sin. Kunnskap er nøkkelen, og det å få privatøkonomi prioritert i skolen vil styrke kunnskap og erfaring. Vi må ha et skolesystem som tar for seg de reelle utfordringene i folks hverdag, fra rus og seksualitet til penger og økonomi. Ikke alle har samme utgangspunkt fra hjemmet når det kommer til å sette opp et budsjett eller se viktigheten av sammenhengen mellom inntekt og forbruk. Det er viktig å forstå konsekvensene det kan få når regninger og inkassokrav ikke betales i tide. Pensumet bør også danne et grunnlag for utfylling av skattemelding og skattekort og hva renter på lån og forbrukslån innebærer.

4. To av tre studenter er avhengige av en deltidsjobb ved siden av studiene. Undersøkelser viser at norske studenter arbeider mer enn sine svenske og danske medstudenter. Generelt sett i Norden toppe Norge statistikken når det gjelder studenter som må jobbe deltid for å kunne finansiere studiene. Dette indikerer et tydelig klasseskille i samfunnet, der det er blitt normalisert at kun de med god økonomi hjemmefra har muligheten til å være fulltidsstudenter.

Fellesforbundet bør støtte Norsk Studentunions ønske om å knytte studiestøtten til grunnbeløpet i folketrygden og øke den til 1,5G. Stipendiet som studenter mottar må også justeres for å følge dagens prisvekst mer nøye, og derfor bør det økes. Mange som er under utdanning må flytte hjemmefra, og her kommer borteboerstipendiet inn i bildet. Ordningen er god, men den har ikke holdt tritt med prisveksten, og beløpet er ikke tilstrekkelig for å dekke leiekostnadene for mange. Derfor må det økes til et rettferdig nivå.

Det er ikke bare studenter som har rett til dette stipendiet, men også lærlinger. Dette er informasjon som ikke er kjent nok, og Fellesforbundet bør derfor øke informasjonen om denne muligheten.

5. I dag er det forskjellig praksis i norske fylker når det gjelder om lærlinger defineres som studenter eller ikke. Læretiden er en del av et utdanningsløp, og det bør derfor være en selvfølge at lærlinger sidestilles med studenter og får utnytte noen av fordelene som ordinære studenter har. Den sentrale ungdomskonferansen mener at ordningen med studentbevis må endres til et student- og lærlingbevis slik at våre medlemmer har de samme rettighetene som studentene. Selv om lærlinger tjener penger gjennom opplæringen, starter flertallet av lærlingene bare med 30% av fagarbeiderlønnen. Med rett til studentrabatt vil det være bedre for lærlingene å ha mulighet til å delta på sosiale arrangementer, reise kollektivt og for eksempel trene.

6. I løpet av en læretid på 2 år tjener en lærling ett års fagarbeiderlønn, dette fordi læretiden skal være 50% læring og 50% verdiskaping. Ungdommen i Fellesforbundet mener Norges lærlinger er så pågående at verdiskapingen starter tidligere enn estimert, og derfor gjort seg fortjent til høyere lønn i læretiden. Vi mener det er på tide at lærlingene får 1 1/2 fagarbeiderlønn i løpet av 2 års læretid. I dag har kun lærlinger i tariffbedrifter tydelig krav på høyere lønn ved arbeidstid utenom ordinær arbeidstid. Fellesforbundet må jobbe for at alle lærlinger, uansett bedrift med eller uten tariffavtale har krav på minimum hjelpearbeider lønn med overtidsprosent ved overtidsarbeid. Læretiden er fastsatt antall måneder med ordinær arbeidstid, alt utenom dette er arbeidstid med 100% verdiskaping og skal lønnes deretter.

Når ungdommer skal inn i førstegangstjeneste krever vi kompetansetillegg når de brukes til arbeid innen sitt fagområde. Førstegangstjeneste skal ikke brukes som et skalkeskjul for billig arbeidskraft i militæret.

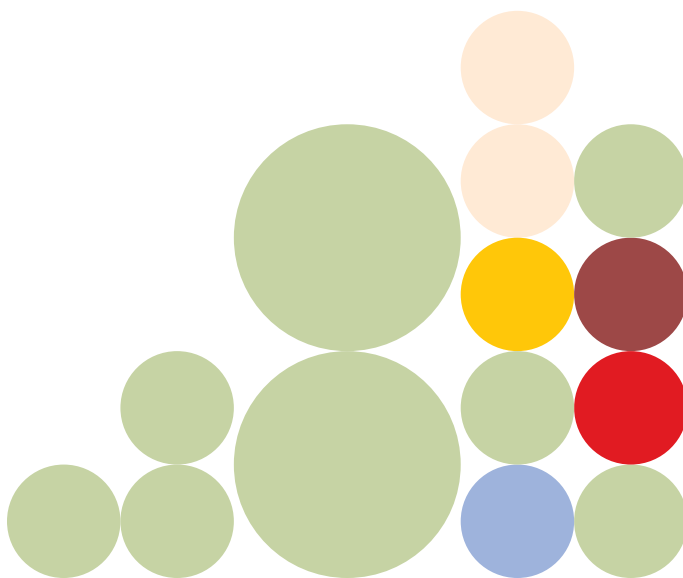
7. Dagens regjering har endret BSU-ordningen slik vi kjenner den. De begrunner dette med påstanden om at de rikeste utnytter systemet, og at ordningen opprinnelig ble innført for å støtte unge og mindre etablerte. Vi ser dette som et angrep på de unge som brukte BSU som et viktig verktøy for å komme inn på boligmarkedet, med fordelaktig rente og skattefradrag på 20% av sparebeløpet. Det er skuffende at en regjering som hevder å være for folk flest, angriper den mest effektive ordningen vi unge har for å ta det første steget inn i boligmarkedet. Med dagens 10% skattefradrag er de største taperne de som BSU egentlig skulle hjelpe inn på boligmarkedet. Den sentrale ungdomskonferansen mener at skattefradraget bør økes tilbake til det opprinnelige nivået og deretter økes ytterligere. Dette vil støtte flere unge i å spare mer for sin første bolig. Videre bør man ikke beholde BSU-ordningen etter at man har kjøpt sin første bolig.

8. Stadig oftere hører man om unge medlemmer med fast jobb og god inntekt som ikke får lån til å komme seg inn i boligmarkedet, bare fordi de mangler egenkapital. Dette er noe som må tas på alvor! Det må bli lettere for unge og enslig med barn å få seg lån til bolig, så de kan komme seg videre i livene sine. Hvis de endelig får seg et lån og finner en leilighet de har råd til, så kommer en som låner foreldrenes forkjøpsrett og tar boligen ifra de. Ordningen med forkjøpsrett var en bra ordning når den kom, men blir dessverre misbrukt i dag. Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at det må utarbeides strengere regler i ordningen, og fjerne retten til å arve andres ansiennitet når man skal bruke forkjøpsrett.

Det bør lages nasjonalt informasjonshefte til alle førstegangskjøpere. Informasjonsheftet må inneholde hva man må passe på når man kjøper bolig og hva man har rett på i en kjøpsprosess, samt litt om hvordan man søker lån til bolig og alternativer.

9. Den sentrale ungdomskonferansen mener at alle i Norge skal ha rett på et sted å bo. Det må derfor innføres flere nasjonale føringer rundt utviklingen av boligmarkedet i Norge. Det må bygges flere familieboliger og det må bygges ut en tredje statlig boligsektor med alternativer for «leie-til-eie» prosjekter hvor prisene er regulert under markedspris, og hvor det gjeninnføres prisregulering på boliger. noe som er en måte for å få unge førstegangskjøpere inn i boligmarkedet. I en slik ordning kan unge kjøpe seg noe som er deres, samtidig som de opptjener egenkapital ved å betale ned gjelden sin. På grunn av at leiemarkedet i de større byene har falt ut av kontroll må direkte prisreguleringsmekanismer på plass og et aktivt statlig arbeid på plass for både bygging, leie og prisregulering. Det er også viktig å bygge hybler tilegnet elever som må flytte for å gå på videregående. Med disse tiltakene mener vi at utleiemarkedet vil bli regulert, og at vi får boligpriser som enhver har råd til.

10. Den sentrale ungdomskonferansen mener vi må se på ordningene rundt egenkapitalkravet, og se om den gjør det for vanskelig for unge å kjøpe seg bolig. Vi bør se på avviksprosenten bankene har lov til å avvike, slik at det blir enklere for unge med faste stillinger å låne uten nok egenkapital. Mange bor allerede i en leid leilighet, hvor prisene på leie er så høye at de ikke får mulighet til å opparbeide seg tilstrekkelig egenkapital til å kjøpe egen bolig. Denne betalingsevnen må bli en del av bankens vurdering når man søker lån. Fellesforbundet må jobbe med å få på plass et strengere regelverk, som begrenser utleie investorer muligheten til å kjøpe mange boliger med formål å leie de ut. Dette kan gjøres ved å øke



beskatningen på bolig nummer to og oppover til 100%. I tillegg må vi styrke husbanken og startlånsordningen slik at flere med dårlig eller normal økonomi kan få kjøpe sin egen bolig.

11. Arbeiderpartiet kom i regjering i 2021, siden da har de vist at de er et parti for arbeidstakere ved å iverksette flere endringer i Norsk lovverk som er positive for arbeidstakere og sikre deres lønns- og arbeidsvilkår. Mens Høyre-regjeringen valgte å fryse fratrekk for fagforeningsfradrag, har dagens regjering økt det til 8000 kroner. Dette er positivt for våre medlemmer. For at verdien på skattefradraget på fagforeningskontingenten skal opprettholde sin verdi mener den sentrale ungdomskonferansen at det skal indeksreguleres årlig etter lønnsstigningen i samfunnet.

12. Det norske samfunnet er bygget opp etter prinsippet om at vi skal yte etter evne og få etter behov. Vi har ingen som skal havne utenfor og alle skal føle seg som en del av samfunnet. Derfor har vi i dag folketrygden, og vi kan ikke akseptere at enkelte av disse ordningene er så dårlige at man havner under fattigdomsgrensen i Norge. Alle skal ha rett på et godt og verdig liv, derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at ingen skal bli satt på en trygd under fattigdomsgrensen.

13. Det er mange barn og unge som lever i familier med lav inntekt, der foreldrene ikke har mulighet til å betale for fritidsaktiviteter. Fellesforbundet mener at alle barn og unge skal få muligheten til å delta i aktiviteter som bidrar til utvikling av sosiale ferdigheter, uavhengig av foreldrenes økonomiske situasjon. Dette kan oppnås ved å etablere minst én møteplass for unge i alle kommuner. Den sentrale ungdomskonferansen mener at regjeringen bør øke støtten til kommunene for å finansiere slike aktiviteter. På denne måten vil familier kunne søke til kommunen om støtte til fritidsaktiviteter, samtidig som det legges til rette for at kommunale idrettsanlegg kan være åpne hele året.

14. Dagens tilnærming til å bekjempe inflasjon har urettferdige konsekvenser. I Norge lever stadig flere under fattigdomsgrensen. En langsiktig satsing på investeringer innen utdanning, infrastruktur og teknologisk innovasjon kan bidra til å stimulere økonomisk vekst og produktivitet på lang sikt, noe som igjen kan bidra til å kontrollere inflasjonen. Matvareprisene har opplevd betydelig økning, og det er nødvendig for Fellesforbundet å arbeide for å få dem ned. Vi mener at det er viktigere å prioritere nedgang i matvare- og strømpriser enn å fokusere utelukkende på drivstoffprisene. En forutsigbar økonomi er en avgjørende betydning for den norske befolkningen.

15. De økonomiske byrdene som unge arbeidstakere allerede bærer, som høye utgifter til studielån, boliglån eller andre forpliktelser, gjør at en permittering med kun 62,4% av inntekten fra Nav kan være en betydelig økonomisk utfordring. Ungdomskonferansen mener derfor sterkt at det er nødvendig å øke denne prosentandelen for å bedre reflektere den reelle økonomiske situasjonen i samfunnet. Økningen i prosentandelen vil ikke bare gi bedre økonomisk støtte til permitterte unge arbeidstakere, men det vil også bidra til å redusere den økonomiske belastningen og usikkerheten som mange opplever i perioder med permittering. Dette tiltaket vil derfor bidra til å sikre at unge arbeidstakere har bedre økonomisk trygghet og kan håndtere de økonomiske utfordringene som følger med perioder med redusert inntekt.

Økte lønninger for arbeidere er et avgjørende tema i lys av den nåværende prisveksten i samfunnet. Med stigende priser på varer og tjenester opplever folk økonomiske utfordringer.

16. Økende priser på boliger, mat, utdanning og andre nødvendigheter har ført til at mange ser på å stifte familie som en økonomisk utfordring som de ikke er klare til å takle.

Fellesforbundet mener at dette er en problemstilling som kan og bør adresseres. Én av de viktigste tiltakene er å gjøre barnehage- og skolefritidsordninger (SFO) mer tilgjengelige og rimeligere for familier, og gratis i fraflyttede kommuner. Dette vil gi foreldre muligheten til å kombinere arbeid og familieliv på en mer bærekraftig måte, samtidig som det reduserer den økonomiske belastningen knyttet til å ha barn. I tillegg er det avgjørende å innføre bedre støtteordninger for lavtlønnede og familier med lav inntekt. Dette kan omfatte økte barnetrygd, skattefordeler eller direkte økonomisk støtte for å hjelpe til med de daglige utgiftene ved å oppdra barn.

17. Fellesforbundets engasjement for å forlenge foreldrepermisjonen og styrke regelverket for tilpasset arbeid for foreldre reflekterer et viktig fokus på arbeidstakeres velferd og familieliv. En forlengelse av foreldrepermisjonen vil gi foreldre mer tid til å være sammen med barna sine i de første viktige stadiene av deres liv. Samtidig innebærer en styrking av regelverket for tilpasset arbeid for foreldre en anerkjennelse av behovet for fleksibilitet i arbeidslivet, spesielt i overgangsperioden når småbarnsforeldre balanserer jobb- og familieliv. Dette tiltaket kan bidra til å skape et mer inkluderende arbeidsmiljø som tar hensyn til familiens behov.

Beregning av feriepenger for hele perioden med foreldrepenger reflekterer en anerkjennelse av at foreldrepermisjon ikke bare er en personlig investering i familielivet, men også en nødvendig periode for arbeidstakerens velvære. Dette tiltaket vil gi økonomisk støtte til foreldre som tar permisjon for å ta vare på sine nyfødte barn, og det kan også bidra til å redusere den økonomiske byrden for familier i denne viktige livsfasen. Fellesforbundets innsats for disse endringene i arbeidslivet reflekterer et sterkt engasjement for å skape bedre betingelser for arbeidstakere, spesielt for småbarnsforeldre. Dette kan ikke bare ha positive effekter på familielivet, men også bidra til å styrke arbeidslivets bærekraft ved å fremme trivsel og balanse mellom arbeid og privatliv.

Solidaritet

1. Fellesforbundet sine medlemmer har en god og lang tradisjon for godt Solidaritetsarbeid. Her har forbundet støttet og hørt både våre samarbeidspartnere samt medlemmene. Vi må støtte de som arbeider for våre grunnleggende verdier.

Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at Fellesforbundet gjør mer solidaritetsarbeid og skaper mer bevissthet rundt solidaritet. I en tid hvor folkestyre, frihet og grunnleggende menneskerettigheter er truet må vi stå samlet!

2. Solidaritet er en nødvendighet for at samfunnet skal fungere og utvikle seg. Solidaritet handler ikke om veldedighet, men om å samarbeide og stå skulder til skulder med de vi ønsker å skape en endring for. Det er det som skapte velferdsstaten vår, og gjør Norge til et av verdens beste land å bo i. Både i Norge og internasjonalt er solidaritet viktigere enn noen gang. Vi lever i en verden hvor faglige rettigheter angripes og blir forsøkt revet vekk. I tillegg er organisasjonsgraden synkende i de fleste land i verden, noe som gjør at grunnleggende rettigheter stadig blir utfordret. Fagbevegelsen har alltid hatt solidaritet i ryggmargen, og fagbevegelsen er internasjonal. Selv om vi har utfordringer i Norge er det like viktig at vi klarer å vende blikket utover mot resten av verden, og jobbe på både hjemmebane og bortebane. Fellesforbundet må arbeide aktivt sammen med den globale fagbevegelsen og egne bedrifter som opererer i utlandet for å styrke rettighetene verden over. Utenlandske bedrifter som operer i Norge skal overholde norsk lov, tariffavtale og tilrettelegge for norsk fagforeningskultur. Norske selskaper som operer i utlandet skal tillate et organisert, trygt og seriøst arbeidsliv hvor enn de drifter.

3. Fellesforbundet må jobbe mer målrettet for å skape tettere samarbeid med fagforeninger utenfor våre egne landegrenser, slik at vi kan utveksle lærdom i større grad. Ved å ha god dialog og samarbeid med fagforbund i andre land, kan vi være med våre kamerater i andre land som streiker for lønn og arbeidsvilkår. Vår innflytelse kan være til hjelp for de streikende og vi kan lære av hverandre, spesielt innenfor sosial dumping.

Tesla-streiken i Sverige er en av nordens viktigste kamper. Internasjonale selskaper som åpner i norden, og ikke minst i Norge - skal følge vårt arbeidslivs spilleregler. Velferden og den høye levestandarden i Norden har kommet gjennom kamp, og vi skal være klare til å beskytte dette med kamp. Terskelen for å be om sympatistreik må senkes, og vi må være flinkere på å bruke kampmidalet vårt - også for kameratene våre utenfor norske grenser.

4. Folkerett, menneskerettigheter og demokrati er sentrale for oss i fagbevegelsen. Vi ser nå at dette er under angrep fra Putins regime og at dette rammer folk både i Russland og i Ukraina. Den sentrale ungdomskonferansen fordømmer Russlands angrep på Ukraina. Dette er et grovt brudd på folkeretten, og et angrep på frihet, menneskerettigheter og demokrati. Vi støtter derfor innføringen av de sterke sanksjonene mot Russland inntil Ukraina igjen er et fritt land. Den sentrale ungdomskonferansen krever at krigshandlingene opphører umiddelbart og at russiske styrker trekkes ut av hele Ukraina. Når okkupasjonen opphever skal Fellesforbundet jobbe for at Ukraina skal få all den hjelpen de trenger. Vi mener at vi kan bidra inn i dette ved å tilby vår hjelp med og bygge opp Ukrainsk Fagbevegelse etter krigen da vi vet at hvis dette gjøres rett så vil det gagne alle.

5. Det har passert 75 år med en ulovlig og voldelig okkupasjon av Palestina, etter 7.oktober.2023 har volden bare økt - på Vestbredden og særlig på Gaza-stripen. Dette til tross for at den internasjonale domstolen (ICJ) har beordret Israel å trappe ned volden og verne sivile på grunn av mistanke om at det pågår et folkemord mot palestinere. Israel nekter å slippe inn nødhjelp, samtidig som de målrettet angriper sykehus, helsepersonell og flyktningleirer. Over 75% av alle journalister i verden som ble drept på jobb i 2023, var palestinske journalister i Gaza. Derfor er det bekymringsverdig at Israel ikke har fått konsekvenser for alvorlige brudd på folkeretten, og at de ikke følger internasjonal lov. Vi vet at sanksjoner er et viktig og fredelig pressmiddel - som ikke minst fungerer! Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at Norge må gå frem som et eksempel og innfører sanksjoner mot Israel.

6. Dødstallet på Vestbredden øker drastisk, og flere menneskerettighetsorganisasjoner har uttrykt bekymring for barn og unge i Gazas psykiske helse - om de overlever folkemordet. I tillegg fører Israel nå en ulovlig blokade av nødhjelp, og barn og unge risikerer å dø av sult. I 2021 viste Amnesty International en rapport som bekrefter at Israel er en apartheidstat, og har systematisk undertrykt palestinerne i flere tiår.

7. Solidaritet er en viktig grunnpilar for oss, og da er det viktig at barn og unge lærer om Palestina/Israel-konflikten på lik linje som apartheid i Sør-Afrika og segregeringen i USA. Fellesforbundet krever at Israel sanksjoneres på lik linje som Russland for brudd på folkeretten. Den sentrale ungdomskonferansen mener Norge skal tilslutte seg folkemord-søksmålet i ICJ, fremmet av Sør-Afrika, og anerkjenner Palestina som en selvstendig stat!

8. Utviklingen må gå mot en mer etisk våpeneksport, hvor vi nøye vurderer forholdene i mottakerlandene. Eksportregelverket tillater ikke salg av våpen til autoritære regimer, men dette tas ikke hensyn til ved eksport av våpendeler og kommunikasjonssystemer. Salg av krigsmateriell fra Norge styrker den militære kapasiteten til regimer som undertrykker sitt eget folk.

9. Fellesforbundet har mange gode solidaritetsprosjekter, vi burde fremdeles jobbe for å få flere! Det er mange avdelinger som ikke setter solidaritet høyt på dagsorden, det mener vi er for dårlig. Solidaritet er et grunnprinsipp i fagbevegelsen, ungdommen i Fellesforbundet mener derfor det er dårlig at det ikke er noe krav til avdelingene når det kommer til dette. Vi mener hver avdeling burde ta eierskap til minst et solidaritetsprosjekt i året, dette vil føre til større bevissthet rundt solidaritet. Noen eksempler på gode solidaritetsprosjekter kan være Norsk Folkehjelp eller den lokale redningsskøyten. En utfordring mange solidaritetsorganisasjoner har er at det er dyre engangsvgifter og skatter, noe som gjør at de ikke har tilgang til utstyret de trenger. Fellesforbundet skal jobbe for å fjerne engangsvgiften for frivillige redningsskøyterøy.

10. Redningsselskapet sjøsatte sine første skøyter i 1893, og har helt siden da reddet 6400 liv. De driver daglige oppdrag med blant annet slukking av båtbranner, førstehjelp til sjøs, søk og redning, frakt av politi og ambulanspersonell, og 11 av skøytene er på oljevernberedskap. I tillegg driver de med opplæring om sikkerhet til sjøs og holdningsarbeid. I dag har de 53 skøyter, hvor omtrent halvparten er driftet av frivillig personell. Hovedparten av inntektene til Redningsselskapet kommer fra donasjoner og medlemskontingenter. I 2020 ble kun 124 millioner kroner,

altså 15% av inntektene til Redningsselskapet dekket av staten. Dette er ikke nok i forhold til hvor utrolig viktig og samfunnsnyttig arbeid Redningsselskapet gjør. Vi skal jobbe for større bevilgninger til frivillige- og veldedige organisasjoner.

11. Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon, og har frivillige over hele landet. I tillegg til at de har frivillige i over 40 land. De jobber med utvikling og humanitært samarbeid, samfunnsengasjement, førstehjelp og redningstjeneste, og miner og eksplosive våpen - for å nevne noe. Den sentrale ungdomskonferansen ser viktigheten av den jobben folkehjelpe gjør, og er stolte av det arbeidet som blir gjort. For at Norsk Folkehjelp skal fortsette den viktige jobben, mener vi at samarbeidet må styrkes ytterligere og bevilgningene til Norsk Folkehjelp sine lokallag økes.

12. Ungdommen i Fellesforbundet mener at LO burde utarbeide en holdningskampanje mot mobbing og hatprat på nett. Dette er ikke bare et barne- og ungdoms problem, men er et direkte samfunnsproblem. Kommentarfeltene i nettaviser er et glimrende eksempel på at mange voksne trækker over grenser og er tidvis forkastelige. En ting er å lese hvilke holdninger enkeltmennesker har, men når hundre andre velger å sikte seg inn på «liker tegnet» og samtidig signalisere at de er enige i kommentaren. Ungdommen i Fellesforbundet mener at dette er skremmende

13. De siste årene har vært preget av noen av de mest brutale angrepene på skeives rettigheter verden rundt. I land som Storbritannia, Russland og USA har det blitt vedtatt flere lovverk som angriper selve eksistensen til for eksempel transpersoner. Disse angrepene har blitt støttet av massemedia og nedverdiggende uttalelser fra politikere på tvers av ideologiske skillelinjer. Norge slapp ikke unna dette. Fra fysiske terrorangrep, som det i Oslo 25. juni 2022, til hatefulle uttalelser fra politikere og personligheter i massemedia, ofte under dekke av «ytringsfrihet» eller «tankefrihet», har vi sett forsøk på å utfordre eller direkte fornekte eksistensen av transpersoner, ikke-binære og andre kjønnsidentiteter, eller forsøk å sette deres kamp for likestilling opp mot kvinnes kamp, som om de var uforenelige. Fellesforbundet må ikke ignorere denne trusselen, og innse at generelle uttalelser og lovverk mot diskriminering, eller en årlig Pride-feiring, ikke vil være nok til å beskytte skeive folk på norske arbeidsplasser, i fagforeninger og i samfunnet vårt. Det kreves proaktivt arbeid og en effektiv kampanje både innad i organisasjonen og på arbeidsplassene. Vi bør bruke eksisterende utvalg eller opprette nye, med det spesifikke formålet å høre, forske på og utdanne medlemmene

og samfunnet generelt om de konkrete problemene og farene som skeive arbeidere opplever i Norge, og skape nye strategier og løsninger som kan forbedre deres situasjon.

14. I dag er den samiske befolkningen i Norge utsatt for daglig rasisme og diskriminering: den samiske befolkningen er fire ganger så utsatt for dette som befolkningen for øvrig. Det skjer på arbeidsplassen og på fritiden, går man i kofte på 17. mai blir man joiket etter og slengt gloser etter på Karl Johan og Torgallmenningen. I sosiale medier florerer kommentarfeltet med rasisme, diskriminering og hatkommentarer. Vi må jobbe for å rive ned negative fordommer og holdninger mot det samiske folk, og følge opp sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Fellesforbundet er i en unik posisjon til å ta i et tak her, og har et samfunnsansvar for å fremme aksept, kunnskap og positivitet rundt det samiske i arbeidslivet, og må stille seg solidarisk bak den samiske befolkningen i kampen mot rasisme og diskriminering, og jobbe politisk aktivt med dette.

15. Høyreekstremisme er et økende samfunnsproblem. Både i Europa og i resten av verden ser vi at høyreekstreme grupper og partier er i fremmarsj. En av de mest effektive måtene å avradikalisere kollegaer er å gi dem en god sosial sfære og ideologisk utfordring. Fagbevegelsen er en av fascismens største motstandere, og sier vi ikke noe nå, hvem skal si noe når de angriper oss? Forbundet arbeider aktivt mot alle former for diskriminering og rasistisk ideologi. Vi tar tydelig og total avstand til fascismen, og våre faner leder alltid an i antifascistiske markeringer!

16. På Vinmonopolet kan man i dag kjøpe vin fra en vinprodusent som heter Robertson Winery fra Sør-Afrika, som er et arbeidssted med holdninger fra Apartheid-tiden. Fellesforbundet har sammen med Norsk Folkehjelp besøkt stedet, og bekrefter dette. Vi må stille krav til Vinmonopolet og andre statseide selskaper om at varer som selges ikke skal være produsert med barne- og slavearbeid eller av bedrifter med rasistiske og diskriminerende holdninger.

17. Fotballen har de siste årene beveget seg ned i et dypt hull fylt med korrupsjon og diskriminering. Sist under VM i både Qatar og Russland, som oppfordret homofile til å følge nasjonale normer og lover, som gjorde det nærmest ulovlig for de å være der. Samtidig ser vi supportere i Italia som går i nazist tog og gir nazihilsen på kamper. Fotballen er nødt til å ta større standpunkt mot det som skjer i fotballkulturen, og i de øverste instanser for å hindre at fotballen blir en sport for de få. Den sentrale

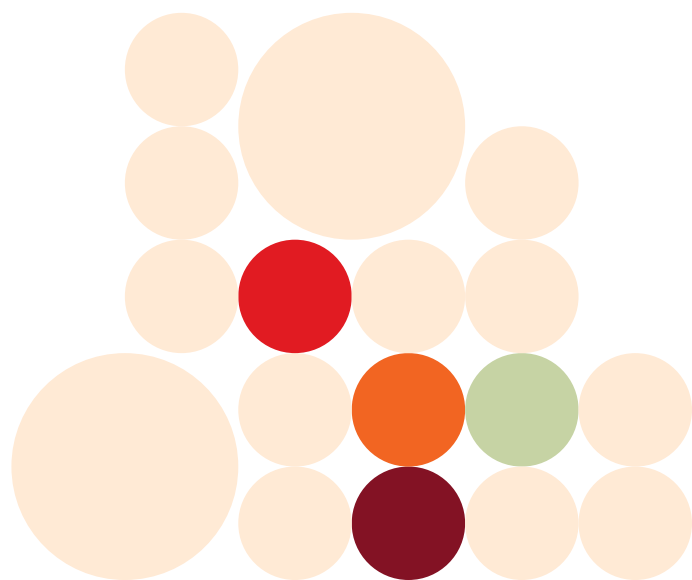
ungdomskonferansen må stille krav til NFF at de må ta klare standpunkt mot statsmakter som driver med korrupsjon og oppkjøp av klubber i fotballen.

18. Fellesforbundet bør anbefale at alle varer og tjenester som den offentlige sektoren skaffer som kan følge norske standarder på produksjonsmetoder, miljøkrav og arbeidsvilkår, skal følge disse kravene. Det offentlige skal heller ikke handle varer fra eller som er produsert i okkuperte områder. Norge bruker store summer på å kjøpe varer og tjenester til statlige og kommunale investeringer. Staten tar i bruk de billigste aktørene som vinner anbudet, og disse aktørene kutter ofte ned på ulike krav for å kunne gjøre jobben billigst mulig. Når utgangspunktet er penger, så vet vi at de store taperne er vanlige folk, og vinnerne er de rike eierne. Dette er ikke slik det offentlige sine midler bør investeres, og slike krav vil styrke det seriøse arbeidslivet.

Utdanning, fagopplæring og yrkesstolthet

1. Yrkesfagskoler i dag er gamle, utdaterte og slitte. Vi må bidra til å unngå fagarbeidermangelen og øke antallet ungdommer som velger yrkesfag. For å gjøre dette og unngå at vi mangler 100.000 fagarbeidere i 2035 må vi gjøre noe med forholdene de lærer i. Fellesforbundet må hjelpe til med både økonomisk støtte og oppdatert utstyr til skolene, slik at disse fremtidige fagarbeiderne er kjent med dagsaktuelt utstyr. På flere skoler i dag lærer elevene faget sitt ved hjelp av utstyr som i noen tilfeller er eldre enn de selv er. Vi trenger ikke bare fagfolk, men fagfolk som kan faget sitt, Fellesforbundet må være med å vise at dette er en prioritet.

2. Den sentrale ungdomskonferansen mener vi kan være med og unngå fagarbeidermangelen ved å styrke fagbrevet og fagskoleutdanningen. Vi er på vei inn i en stor omstillingsfase hvor vi ikke lenger kan nedprioritere



fagarbeidere til fordel for akademikere. Derfor vil vi at fagbrev og fagskole skal gi tilleggspoeng og det skal opplyses mer om mulighetene til å bygge videre på utdanningen.

3. Garderobene på yrkesfagskolene per nå er ikke tilstrekkelig for verken dagens eller fremtidens elever. Mange jenter i yrkesfag opplever at de ikke har garderober eller må skifte sammen med guttene. Garderobene må være adskilte fra hverandre på lik linje som det skal være på byggeplasser. Garderobene på skolene skal ha tilstrekkelig med plass for at elevene skal kunne skifte.

4. Rådgiverne på skolen har for vane å anbefale elever med høyt karaktersnitt å søke akademisk utdanning, og de med lavere karaktersnitt anbefales ofte å søke yrkesfag. Vi ser at vi kommer til å mangle 100 000 fagarbeidere i 2035, da er vi avhengig at vi får flere søkere til yrkesfaglige linjer. Rådgivningstjenesten skal gjenspeile det arbeidsbildet vi står i nå uten at dette skal gå utover det elevene vil, men vi ser at vi trenger flere fagarbeidere, da må prioriteten ligge der. Fellesforbundet mener at rådgivere skal jobbe for økt rekruttering av det motsatte kjønn i de kjønnsdominerte yrkene.

5. Rådgivningstjenesten på norske skoler må informere bedre om mulighetene for kryssløp eller kryssutdanning. I noen tilfeller kan du «krysse» fra et utdanningsprogram eller programområde til et annet, dette kalles kryssløp. Den sentrale ungdomskonferansen ønsker at elevene skal bli bedre informert slik at de slipper å starte utdanningsløpet på nytt. Dette vil hjelpe å senke terskelen på å endre utdanningsløp og hindre frafall i norske skoler.

Det samme gjelder å informere bedre om alternativene for videreutdanning for de som jobber i tunge yrker, hvor man ikke kan stå et helt liv i arbeid. Bedre informasjon om dette vil være med å senke antallet som faller utenom systemet.

6. Det finnes muligheter slik som teknisk almennfag(TAF) hvor man kan få både fagbrev og studiekompetanse på de 4 årene med utdanning etter grunnskolen. Disse mulighetene må utbedres og informeres om i mye høyere grad enn det som forekommer i dag. Den sentrale ungdomskonferansen mener at fagforeningene burde bli en del av pensum på alle videregående skoler i landet. Hvis ungdommer får vite hva det vil si å være organisert i tidlig alder mener vi at dette vil være med å bidra til at flere lærlinger og unge arbeidstakere vet hva de har rett på. Dette gjelder både når de er sommervikarer og når de er fast ansatt. Tidlig informasjon om det organiserte

arbeidsliv vil være med på å minske antallet unge arbeidere som blir utnyttet av arbeidsgivere.

7. Fagskoleutdanninger er i utgangspunktet avsluttende løp. Det finnes likevel noen muligheter til påbygg av utdanning. Ved Høgskulen på Vestlandet kan du ta påbygg til bachelor som maskiningeniør og elektroingeniør. Ved høyskolen for yrkesfag kan du ta bachelor i byggeplassledelse. For resterende fag er studiepoengene fra fagskolen ikke overførbare til høyskole/universitet. Dette gjør det vanskelig for fagskoleingeniører å ta videreutdanning. Vi mener at det må utarbeides et system der fagskolepoeng også teller på høyskole, slik at fagskoleingeniører får muligheten til å bygge på utdanningen sin.

8. Både på ungdomsskolen og videregående har vi i dag fremmedspråk. Ungdommen i Fellesforbundet ønsker at tegnspråk skal sidestilles med fremmedspråkene for at flere skal få kunnskap og ha mulighet til å kommunisere med de som er stumme og hørselshemmede. I tillegg ønsker vi at tegnspråk skal bli en del av pensum, og at det skal bli mer tilrettelegging for stumme og hørselshemmede i skolen.

9. Kunst og håndverksfag er blitt nedprioritert i barne- og ungdomsskolen i lang tid. Ved å svekke håndverksfag viser vi at samfunnet ikke ser samme verdi i yrkesfaglig utdanning, som akademisk utdanning. Om vi vil sikre fremtidens yrkesfagarbeidere må vi styrke håndverksfag i barne- og ungdomsskolen ved å sørge for at det bevilges midler til varierte materialer og til utdanning av kompetente håndverkslærere.

Kunst og håndverk kan ikke hovedsakelig bestå av klipping av papir og maling. Det finnes flere unge håndverksinteresserte lærerstudenter som forteller om manglende midler i deres utdanning, og skoler prioriterer vekk god håndverksundervisning. Å fortsette i dette sporet fører til manglende interesse for håndverk, og at færre ser verdien i praktiske fag.

10. Norge har ikke lenger en statsreligion og det er ønskelig med en inkluderende læreplan. Her mener derfor ungdom i Fellesforbundet at KRLE-faget må endres. Det innebærer å fjerne det historiske fokuset på kristendommen som den dominerende delen, og heller ha et større fokus på ulike kulturelle og religiøse perspektiver. Målet er å modernisere faget, gjenspeile dagens mangfoldige samfunn og sikre inkluderende undervisning uavhengig av tro og livssyn. Vi foreslår derfor å fjerne «K» fra KRLE og gå tilbake til slik det var tidligere når faget het «RLE».

11. Seksualundervisningen på grunnskolen må forbedres. Informasjonen som gis nå, og tiden som brukes på temaene, er ikke tilstrekkelig. Vi mener at unge må lære så mye som mulig om kropp, seksualitet og sex på skolen. Dette for å normalisere kropp, og ha en naturlig og realistisk forventning til seksualitet.

12. For ungdommen i Fellesforbundet er det essensielt å understreke viktigheten av skoler som er utformet for en optimal læringsopplevelse. Skolemiljøet spiller en avgjørende rolle for lærlingers trivsel, motivasjon og faglig utvikling. Skoler som integrerer rikelig med grøntarealer og sikrer et godt innendørs klima, legger grunnlaget for et helsefremmende og stimulerende læringsmiljø. Grøntområder gir ikke bare mulighet for avkobling og fysisk aktivitet, men de kan også være inspirerende steder for kreativitet og læring. Et behagelig innendørsklima, med tilstrekkelig ventilasjon og god belysning, skaper optimale betingelser for konsentrasjon og fokus. Ungdommen i Fellesforbundet mener derfor at investeringer i skoler med slike kvaliteter er avgjørende for å støtte opp om god læring og trivsel blant lærlingene, samtidig som det bidrar til å forme fremtidens dyktige arbeidskraft.

13. Vi mennesker er avhengig av mat for å fungere og lære best mulig. Forskjellige studier viser at gratis skolemat har positive effekter på en rekke områder, blant annet skoledeltakelse, kosthold, læring og fravær. Derfor burde skolen stille med varm mat slik at elevene kan oppfylle dette på en god måte. Det finnes mange barn i dag som kommer uten matpakke på skolen, enten om det er fordi de har foreldre som ikke gidder eller at de er i familier som rett og slett ikke har råd. Derfor mener vi at skolen må tilby minst et varmt skolemåltid som skal være sunt og næringsrikt. Dette vil også bidra til at elevene blir mer bevisst på næringen vi får i oss via maten vi spiser. Det vil gjøre skoledagen til elever og foreldre bedre.

14. Den sentrale ungdomskonferansen mener lærlinger må få stipend for eget verktøy, der bedriftene ikke holder ansatte med verktøy. I noen yrker kreves det at lærlinger må kjøpe eget utstyr, som gjør at lærlinger i enkelte yrker har dårligere råd. Lærlinger med behov for relevant utstyr ved start av læretid må ha mulighet til å søke utstyrsstipend gjennom Lånekassen. Mange bedrifter gir verktøygodtgjørelse til sine ansatte for å holde eget verktøy, men lærlinger kvalifiserer ikke til dette tillegget, da de er lærlinger.

15. Fellesforbundet må jobbe for strengere kriterier for å bli lærebedrift, bedriftene må kunne vise til deres kunnskap om lærlingers rettigheter og drive aktiv inkludering av opplæringskontorene. I dag skal de kun stå

for oppfølgingssamtaler hvert halvår. Ungdommen mener det bør gjennomføres en «oppstartssamtale» der lærlingen får informasjon om rettigheter og plikter i arbeidslivet, og får muligheten til å stille spørsmål på en trygg og uformell arena. Vi mener også at det må stilles krav til dem lærlingene faktisk er med når de lærer. Det er altfor lett for en bedrift å ha en person på kontoret som har tatt et kurs, og som bare møter lærlingen to ganger i året. Hvis vi skal ha motiverte lærlinger som kan faget sitt godt, må det være en forutsetning at alle ansatte som regelmessig tar på seg læreansvar har fullført kursing i hvordan man lærer til andre. Ved å sette strengere kriterier til bedrifter kan vi også med sikkerhet øke lærlingtilskuddet til de seriøse bedriftene.

16. Mange av våre bransjer sliter med rekruttering av lærlinger. Blant annet er det svært få som går lærlingløpet for å bli yrkessjåfører, og blant dem er det nesten ingen som velger å bli bussjåfører. Ungdom velger heller lastebil enn buss på grunn av de store begrensningene som er på buss sammenlignet med lastebil. Begrensningene holder lærlingene unna de skiftene med mest tillegg, og når disse begrensningene ikke finnes på lastebil så driver vi lærlingene mot gods. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må rette opp i denne grove skjevheten i hvor strengt de to yrkessjåfør retningene er regulert, og sørge for likestilling i yrkessjåfør fagbrevet og andre lærlingløp med lignende utfordringer.

17. Implementeringen av AI, spesifikt ChatGPT, som et lovlig og integrert læringsverktøy i norske skoler. Og som et stadig mer prominent verktøy i samfunnet, mener vi at AI har potensial til å berike utdanningen og forberede elevene på den teknologiske utviklingen som kommer. Fordeler ved individuell tilpasning med AI/ChatGPT kan tilpasses læringsstiler, slik at elevene kan dra nytte av personlig tilpassede læringsopplevelser. Bruk av AI som et pedagogisk verktøy kan gi lærere tilgang til rike og oppdaterte ressurser, som kan styrke undervisningen. Automatisering av noen oppgaver frigjør tid for lærere, slik at de kan fokusere på undervisningen. Vi forstår viktigheten av å implementere AI med forsiktighet og etikk. Derfor foreslår vi at det utvikles retningslinjer og opplæring for lærere, slik at de kan veilede elevene på en ansvarlig måte. Ved å vurdere dette nøye, kan man forberede norske studenter på en stadig mer teknologidrevet fremtid.

18. Det er stadig snakk om hvilken inntaksordning som er best og de politiske partiene snakker om å innføre en nasjonal bestemmelse for inntaksordning. Inntaksordningene fungerer veldig ulikt i fylkene i Norge, noen foretrekker nærscoleprinsippet, andre foretrekker

karakterbasert opptak. Geografiske og sosioøkonomiske forhold varierer veldig så derfor bør fylkene selv kunne bestemme inntaksordning. Dette bør gjøres i samsvar med ungdomsrådet og Elevorganisasjonen i fylkene da de representerer skolene og elevene. Den sentrale ungdomskonferansen mener at hvert fylke bør velge inntaksordning til videregående skole selv.

19. Fellesforbundet skal jobbe for at samarbeidet mellom skoler og bedrifter sikres, så praksismuligheter på ungdomskolen kan bli en del av pensum, samt sørge for investeringer i verksteder, og utstyr som bidrar til yrkesrettet læring. Norge trenger langt flere fagarbeidere enn det vi har i dag, og da må vi starte rekrutteringen tidlig i flere bransjer. Derfor må flere få prøve seg i ulike yrker allerede på ungdomsskolen, slik at de lettere kan velge yrkesretning senere. Det vil også være viktig med flere verksteder og ulikt utstyr på skolene, slik at man kan være bedre forberedt på en yrkesfaglig utdanning. Dette vil også bidra til at mange elever som opplever skolehverdagen som veldig teoretisk og kjedelig, føler mer mestring og oppnår langt bedre læring. Det kommer til å kreve store investeringer, men Fellesforbundet må være en sentral pådriver for at hverdagen på ungdomsskolen ikke blir for akademisk og teoritung, men også legger et sterkt grunnlag for yrkeskompetanse.

20. Barn og ungdom har ulike forutsetninger for læring, og vi tror når politikerne bestemmer at barn skal ha lekser, så glemmer de akkurat dette. For alle barn og ungdom tenker og lærer ulikt. Alle har det heller ikke like bra hjemme. Noen voksne er ofte borte, noen drikker mye eller sliter med sykdommer og noen kan ikke norsk. Derfor får ikke alle like mye hjelp med leksene. Dette er noen eksempler som kan gjøre lekser urettferdig, og det kan også bli mer avstand i utviklingen i læring for barn og unge. Det har blitt gjort ulike testprosjekter med forskjellige løsninger. Skole med lekser som vanlig, skole uten lekser med samme timeplan og 2 timer utvidet skoledag uten lekser. De fleste elever har sagt at en skoledag utvidet med 2 timer uten lekser har vært det beste. Vi mener at vi skal lytte til elevene og fjerne lekser slik at elevene kan fokusere på skolen når de er der og fokusere på andre ting når de kommer hjem.

21. Fraværsgrensen slik som den står i dag, slår ulikt ut på yrkesfag sammenlignet med de som går andre utdanningsveier innenfor videregående opplæring. Flere elever sier at fraværsgrensen har virket bra på dem og gjør det mer klart for arbeidslivet. Undersøkelser viser at i løpet av de 8 årene vi har hatt fraværsgrense, har den gitt noen gode og noen dårlige resultater. Den sentrale ungdomskonferansen mener at fraværsgrensen kan

fungere, men at den trenger en oppdatering. Hvis det skal være en fraværsgrense må den i det minste være lik for alle. Det vil si at det ikke skal være vanskeligere for yrkesfag elever å forholde seg til den, og det skal ikke ha noe å si hvor man bor i landet på hvor mye fravær man kan ha.

Helse, Miljø og Sikkerhet

1. I arbeidslivet har psykososial helse blitt et mindre tabubelagt tema, men vi er fremdeles ikke i mål. Til tross for at terskelen for å prate om det er blitt mindre, er det fortsatt vanskelig for veldig mange. Dette kan relateres til at psykisk helse ikke har vært et aktuelt tema før de siste årene. Det er mangel på kunnskap og forståelse hos store deler av de voksne i samfunnet. En konsekvens av dårlig psykisk helse er selvskadende handlinger og selvmord spesielt blant menn. Derfor bør Fellesforbundet aktivt jobbe for å øke fokuset på psykososial HMS. Generell kursing i psykisk helse er noe som må føres inn som grunnleggende informasjon til både nåværende og fremtidige arbeidsgivere, tillitsvalgte og verneombud. Fellesforbundet skal jobbe for at flere bedrifter og våre medlemmer settes i kontakt og får oppfølging av organisasjoner og institusjoner, som bedriftshelsetjenesten, kompetansesenter for rus- og avhengighetsproblematikk, Mental Helse Norge, psykolog og andre som tilbyr fysisk og psykisk hjelp for arbeidstakere, tillitsvalgte og verneombud slik at man opprettholder god psykisk helse. Denne typen behandling skal dekkes av bedriften. Den sentrale ungdomskonferansen mener at vi må forske mer på alternative behandlingsmetoder av psykiske lidelser.

2. Det å lære mer om psykisk helse er viktig, og det å finne ordene for ens psykiske helse kan være ekstremt utfordrende for mange. Det er derfor viktig at unge lærer mer om psykisk helse på skolen, for å kunne både støtte seg selv og de rundt seg. Lærere må undervise i hvordan å identifisere psykisk helse, ensomhet og mobbing blant unge elever, og spesielt kontaktlærere som spiller en viktig rolle under diagnosesetting på unge i møte med helsevesenet.

3. Fellesforbundet skal jobbe med å styrke arbeidslivets kompetansesenter for rus - og avhengighetsproblematikk (AKAN) sine tjenester, verktøy og ressurser. Vi bør jobbe aktivt med å gi våre tillitsvalgte og verneombud kunnskap om hvordan man snakker om og håndterer uønsket adferd knyttet til alkohol, spillproblematikk, medikamenter, narkotika og dopingmidler i jobbsammenheng.

4. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det skal jobbes for å gjøre besøk til bedriftshelsetjenesten obligatorisk. Dette mener vi vil føre til bedring av folkehelsen. Vi vil jobbe for at bedriftshelsetjenesten blir brukt på en fornuftig måte som gagnar de ansatte.

Noen plasser har man bedriftsjordmor, gjerne organisert gjennom bedriftshelsetjenesten. Jordmoren kommer da på besøk til den gravide på jobb og går gjennom potensielle tiltak og tilpasninger som kan gjøres. Dette er med å føre til at gravide kan stå i arbeid lenger og spare dermed en del kostnader for bedriften. Med dette som grunnlag må Fellesforbundet jobbe for at dette blir et mer utbredt tilbud som flere kan dra nytte av.

5. De ansatte og tillitsvalgte på arbeidsplasser må få større kompetanse og flere ressurser til å håndtere intoleranse og diskriminering samt seksuelltrakasering på arbeidsplasser. Samfunnet har blitt mer polarisert, og selv om majoriteten i Norge aksepterer minoritetsgrupper, har flere enkeltmennesker utviklet mer ekstreme meninger. Meninger som ikke passer inn på en inkluderende arbeidsplass. Dette rammer flere av minoritetsgruppene på arbeidsplassen, og flere kan oppleve det som veldig ukomfortabelt å dra på jobb når de møter slike meninger om seg selv.

6. Mange kommuner har områder hvor det er vanskelig for helsetjenestene å etablere seg og tilby behandlinger, det er langt å reise til nærmeste behandlingssted eller tilsvarende lavterskeltilbud. Dette gjelder også innenfor psykisk helse, hvor terskelen er høy for å reise og få hjelp, spesielt hvis det går en dag eller mer i reise og opphold. Vi mener at kommunene skal tilby behandling for psykisk helse også i distriktene. For å kunne bidra til dette må vi stoppe nedleggingen av sykehus og medisinske tilbud. Dette vil også hjelpe med problemene med overbelastning av det offentlige helsevesenet.

7. Det er viktig at vi blir flinkere på å rapportere både fysiske og psykiske uønskede hendelser. Dersom vi blir flinkere på å rapportere avvik og varslinger blir vi også mer oppmerksom på hva vi må gjøre for å unngå ulykker og dårlig oppførsel. Det er altfor mange hendelser som skjer uten at man lærer noe av det, da folk ikke tør å rapportere det i frykt for konsekvensene. Dette kan føre til at mange ulykker ikke blir oppdaget i tide, noe som kan resultere i senskader, depresjon og på sikt sykemelding. Fellesforbundet jobber aktivt med å forbedre varslingsrutinene sine, og vi forventer at våre medlemsbedrifter har gode varslingsrutiner. Den sentrale ungdomskonferansen mener terskelen for å varsle bør bli enda lavere og at det bør bli enklere. Alle skal bli tatt på alvor og bli hørt om de blir behandlet urettferdig.

8. I mange av våre bransjer finnes det skift- og turnusordninger. Dette medfører ofte hyppig nattarbeid. Ifølge studier fra STAMI blir det økt fare for ulykker og økt risiko for psykiske plager, hjerte- og karsykdommer og forstyrrende søvn. Samtidig som nattarbeid slår hardt negativt ut på helsen må Fellesforbundet jobbe for forskning på konsekvensene av nattarbeid. Det er også viktig å kartlegge søvnproblemer og hvordan arbeidsmiljøet kan tilpasses for å ikke slå negativt ut på søvnen til arbeidstakere på en slik måte at de langtids sykmeldes og i verste fall ikke kommer tilbake til arbeidsplassen. For å adressere disse utfordringene må Fellesforbundet prioritere tiltak som støtter arbeidstakernes helse. Fellesforbundet må finne og tilrettelegge for helsetjenester og støtte for sosial tilhørighet blant ansatte i skift- og turnusordninger.

9. Det finnes i dag flere bransjer som har en ordning med regionalt verneombud. Ordningen er opprettet av staten i samarbeid med partene i arbeidslivet for å ta vare på sikkerheten i næringer med større utfordringer. Mange av våre medlemmer opplever hardt press i sin arbeidshverdag og kan føle seg presset til å gjøre arbeidsoppgaver langt utenfor forsvarlige helse, miljø og sikkerhetskrav. Dette er ofte bransjer som driver med rovdrift og sosial dumping av sine arbeidere. Ved å også utvide industrivernet i bedriftene for høyere beredskap ved ulykker på jobb som raskt kan håndtere branttilløp, personskader og lekkasjer av gass og farlige kjemikalier før nødetatene kommer. Industrivern er også et lovpålagt krav om egenbeskyttelse som gjelder for de fleste store og mellomstore industrivirksomheter.

Derfor mener den sentrale ungdomskonferansen at ordningen med regionalt verneombud og industrivernet må utvides til flere av våre bransjer.

10. Alenearbeid kan innebære en sikkerhetsrisiko. Alenearbeid kan både øke sannsynligheten for at en ulykke inntreffer, og alenearbeid kan forverre konsekvensene dersom en ulykke skjer ved at umiddelbar hjelp ikke er til stede. Arbeidstakere som arbeider alene kan også få problemer med å tilkalle hjelp i kritiske situasjoner. Innenfor enkelte bransjer er alenearbeid stort. I disse bransjene må Fellesforbundet forby alenearbeid.

11. Verneutstyr er en viktig del av arbeidslivet. Mange bedrifter har ikke nok fokus på innkjøp av verneutstyr, og dette må tas tak i. Vi krever at ansattes representanter i AMU og verneombud blir satt i stand til å ha nødvendig verneutstyr på arbeidsplassen. Det er viktig at vi fokuserer på å få bedriftene til å kjøpe inn rett hjelpeutstyr for å bevare

arbeiderne sin helse og mulighet til å holde seg i arbeidslivet. Det burde også lages et register over hjelpemidler som kan gjøre arbeidsdagen lettere for dem med tunge og statiske arbeidsoppgaver. En stønadsordning for å hjelpe bedrifter å skaffe hjelpemidler burde være på plass! Vi vil at alle våre kamerater skal gå ut av arbeidslivet like friske som de kom inn, derfor krever vi at arbeidsgivere i større grad skolerer sine ansatte i forhold til riktig arbeidsmetodikk og bruk av utstyr.

12. Arbeidsklær for damer er ikke riktig tilpasset deres fasong. Ikke alt av arbeidstøy til dammer må være «slim fit», det er upraktisk og gir uønsket oppmerksomhet. Klærne skal passe, være praktiske og fungere for det arbeidet man skal utføre. Arbeidsbokser, sko og hansker skal finnes i små nok størrelser. Dette begynte bedrifter med på eget initiativ men det har stoppet litt opp nå som det er blitt lovpålagt. Det er viktig at dette ikke stopper helt opp for damene trenger dette nå. Derfor mener vi at det burde satses mer på dames klesbehov i arbeidslivet.

13. Både feltstudier og eksperimentelle studier har vist at ventilasjon, luftkvalitet og termiske forhold er viktig både for helse, trivsel, arbeidsevne og læring. Et dårlig inneklima kan bidra til sykdom og plager hos mange mennesker, både friske og mer sårbare med astma eller allergier. Derfor krever den sentrale ungdomskonferansen at dette blir tatt mer på alvor hos arbeidsgiver.

14. De fleste offentlige bygg har tilgang til heis og toaletter for dem med funksjonsnedsettelse. Dette gjelder dermed ikke alle bygg og den sentrale ungdomskonferansen mener da at dette må forbedres. I flere eldre bygg kan det være problematisk for personer med nedsatt funksjonsevne å komme seg enten på toalettet eller bevege seg rundt i bygningen.

15. I dag kan ikke tungbilmekanikere holde igjen kjøretøy selv om de er i uforsvarlig stand. Mekanikere kan i dag bare anbefale sjåfører å ikke kjøre. Dette fører til at flere kjøretøy som kjører på norske veier kjører rundt med usikre kjøretøy som kan skade både sjåfører og andre personer i trafikken. Fellesforbundet må jobbe for at mekanikere og bedrifter får rett til å holde tilbake tunge kjøretøy dersom det viser seg å være uforsvarlig å la dem kjøre videre.

Bilbransjen er under rask utvikling og fokuset på kundetilfredshet har blitt stort. Det har medført at flere selskap tilbyr å sende bilmekaniker hjem til deg. Det kan igjen medføre at sikkerheten til mekanikere ikke blir ivaretatt så godt som den burde.

Vi kan ikke la kostnader og effektivitet overkjøre helsen, miljøet og sikkerheten til mekanikere. Ungdommen i Fellesforbundet mener at dette er et felt som må reguleres for å sikre at eventuelle hjemmetjenester blir utført på ordentlig vis.

16. Veinettet er arbeidsplassen til veldig mange arbeidstakere. For yrkessjåfører er dårlig veistandard stort sett hverdagen på jobb. Ikke bare går dette utover den fysiske helsen til sjåførene, men på enkelte veistrekninger setter de livet på spill for å komme frem. Det er flere veistrekninger i Norge hvor ras inntreffer ofte, og rassikring ikke får den prioriteten det burde ha. Det betyr stengte veier på grunn av ras, men det kan også ta liv om et kjøretøy befinner seg i rasområdet. Den sentrale ungdomskonferansen mener at det må jobbes for å øke sikkerheten til veinettet i hele Norge. Busser som kjører i norske byer i dag er nødt til å være konstruert for å tåle lokale værutfordringer og forhold. Et annet moment for yrkessjåførene er medtrafikanter, det er et samarbeid i trafikken for å unngå ulykker, og en nøkkelfaktor for dette er at den tekniske standen til kjøretøyene er tilfredsstillende.

17. Bussrutene i en fylkeskommune blir gitt på konsesjon til busselskapene i ca. en 10 årsperiode. Dette kalles anbud, og gir de fylkeskommunale kollektivselskapene (Ruter, AtB og FRAM etc.) mulighet til å definere hva som kreves på ruten og bussene den perioden. Busselskapene vinner en anbudsutlysning på pris, og den minste sparing kan bety å vinne eller tape et anbud. Når prisen har blitt så presset har også dette gått utover bussene som brukes. Mens passasjer sikkerheten er god, er det lite rom for sikkerhet til sjåfør ved en kollisjon. I romjulen 2022 fikk vi igjen en dødsulykke når to busser kolliderte i lav fart, en fart som en vanlig bilist trolig ville kunne gå fra ulykken uten alvorlige skader. Derfor har Fellesforbundet kjempet for strengere krav om kollisjonssikkerhet på bussen, og fra 1. oktober 2023 innførte regjeringen dette gjeldende for alle nye busser med løyveplikt. Men jobben er ikke over, det er viktig at Norge går foran som et eksempel og får innført dette til en europeisk standard!

Begrepsforklaring

AI: Kunstig intelligens (KI), eller «Artificial Intelligence (AI)» på engelsk, handler om å utvikle datasystemer som kan lære av egne erfaringer og løse problemer i ulike situasjoner og miljøer. Eksempler på AI er chatgpt, amazon alexa eller Apple SIRI

Anbud: Et anbud er et bindende tilbud om å utføre et arbeid, levere varer og/eller tjenester på bestemte betingelser angitt av den som skal ha arbeidet, tjenesten eller leveransen utført.

AOF: Arbeidslivets kompetansepartner. Tilbyr studier og kurs til arbeidstakere eller de som ønsker å kvalifisere seg for arbeid.

Arbeidsavklaringspenger (AAP): skal sikre deg inntekt i perioder du, på grunn av sykdom eller skade, har behov for hjelp fra NAV. Målet er at du sammen med NAV skal avklare mulighetene dine for å beholde eller komme i arbeid. AAP gis lettere sagt til de som ikke har jobb og venter på en avklaring i om de har/får jobb eller er aktivt arbeidssøkende gjennom NAV

Arbeidsmiljøloven (AML): Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern m.v. er en norsk lov som skal sikre et godt arbeidsmiljø, trygge og rettferdige ansettelsesforhold, et inkluderende arbeidsliv og samarbeid mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne.

Arbeidsmiljøutvalg (AMU): Et samarbeidsutvalg for å med hensikt i å bedre arbeidsmiljøet på en arbeidsplass. I et AMU sitter det med representanter fra både arbeidsgiver og arbeidstakere. AMU deltar i planlegging og organisering av helse, miljø og sikkerhet-arbeidet.

Avtalefestet pensjon (AFP): En tariffbasert pensjonsordning for ansatte i privat sektor. Ytelsen er livsvarig og kan tas ut fra du fyller 62 år, forutsatt at du oppfyller vilkårene i AFP-vedtektene. AFP er enkelt sagt arbeidslivets pensjonsordning for de som står i arbeid til de har fylt 62 år eller lenger.

Bemanningsbyrå: En bedrift som driver utleie av sine egne ansatte, du er dermed ikke ansatt i bedriften du utfører arbeid i.

D-nummer: Et nummer som kan tildeles utenlandske personer som ikke har norsk fødselsnummer, men har et behov for identifisering overfor norske myndigheter.

E-fuel: Et drivstoff som er produsert av CO2 fra luften for så og splitte atomene så du sitter igjen med bare Carbon som igjen kan raffineres til bensin

Fellesoppgjør: Tarifforhandlinger som foregår ved at flere forbund forhandler i fellesskap. Avstemningene over resultatet skjer samlet. Se også samordnet oppgjør.

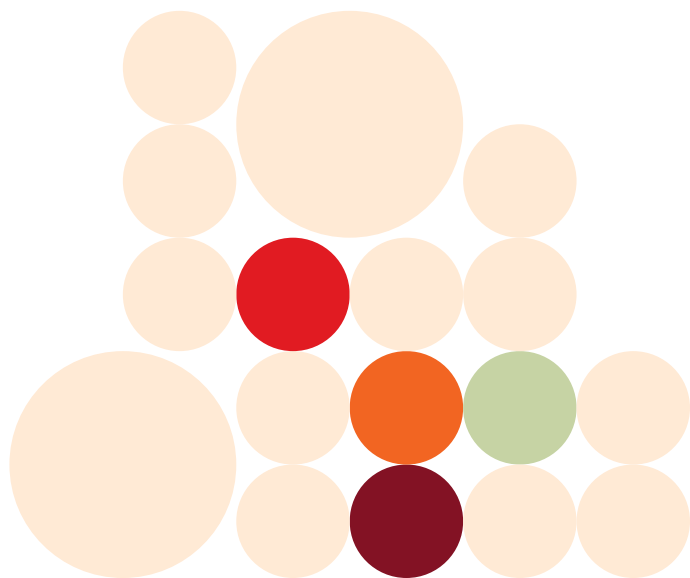
ENOVA: er en organisasjon som både bedrifter og privatpersoner kan søke penger hos hvis de ønsker å gjøre klimavennlige tiltak eller strømbesparende tiltak som f.eks solcellepanel på tak eller installere varmepumpe. Organisasjonen er eid av Klima- og miljødepartementet

IA avtalen: Inkluderende arbeidsliv er et arbeidsliv for alle som kan og vil bidra. Avtalen skal bidra til å forebygge og redusere sykefravær, styrke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet, samt hindre utstøting og frafall fra arbeidslivet.

Indeksregulering: er justering av lønninger eller andre beløp avtalt i penger i samsvar med prisstigning, uttrykt ved en prisindeks

Inflasjon: er når prisene på varer og tjenester går opp over tid. I Norge bruker vi konsumprisindeksen for å måle inflasjon.

Konkurransetsatt næring- Næring der det meste av produksjonen antas solgt til utlandet (utekonkurrerende næring) eller på det innenlandske marked (hjemme konkurrerende næring) i konkurranse med utenlandske produsenter.



Konkurransetsetting: Konkurransetsetting betyr at offentlige tjenester utlyses i konkurranse - ofte kalt anbud - slik at andre, private, ideelle organisasjoner eller kommersielle aktører kan konkurrere om driften av tjenestene. Noen ganger er også offentlige virksomheter med i konkurransen.

LO: Landsorganisasjonen i Norge er den største arbeidstakerorganisasjon som kjemper for bedre lønns- og arbeidsvilkår.

LOs sommer- og lærlingpatrolje: To patroljer LO arrangerer som LOs forbund deltar på. Disse patroljene blir gjennomført for å kartlegge at unge arbeidstakere sine rettigheter blir fulgt, og at de trives på jobb. Mens sommerpatroljen arrangeres på sommeren og har fokus på sommervikarer, arrangeres lærlingpatroljen på høsten og har fokus på lærlinger. Alle medlemmer i Fellesforbundet har mulighet å delta på disse patroljene som gjennomføres en gang i året.

Leie til eie: Et boligkonsept som gjør det mulig å leie din egen bolig før du kjøper den.

NHO: NHO forkortning for Næringslivets Hovedorganisasjon er Norges største arbeidsgiverorganisasjon som er en av motpartene i tariffoppgjøret.

Normalarbeidsdag: Er loven (AML) som er bestemt for å få et godt arbeidsliv, slik at en ikke settes opp imot hverandre når det gjelder f.eks. arbeidstid. Slik at man ikke trenger å frykte for at man ikke kan brødfø seg selv og sin familie.

Obligatorisk tjenestepensjon (OTP): En lovfestet ordning som skal være innskuddsbasert eller ytelsesbasert. Gjelder fra fylte 20 år etter 1 G og er på 2% av grunnlønn.

Overenskomst: Overenskomst er en skriftlig avtale mellom arbeidstakerorganisasjoner og arbeidsgiverorganisasjon eller en enkelt arbeidsgiver om lønns- og arbeidsvilkår. Uttrykket overenskomst brukes om tariffavtalens del 2, den delen som inneholder de konkrete bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår og som revideres ved tariffoppgjørene. Del 1 i tariffavtalen er hovedavtalen.

Psykososial helse: Psykososial er en fellesbetegnelse på psykiske og sosiale forhold av betydning for helse og mental fungering.

Solidaritet: Er et begrep som beskriver en følelse av samhörighet og samhold mellom individer eller grupper. Ordet benyttes ofte i fagpolitiske sammenhenger, og også til å uttrykke støtte til folk i den tredje verden.

Sosial dumping: Sosial dumping er et begrep som i dagens Norge knyttes til arbeidsinnvandring hvor utenlandske arbeidstakere får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere.

Stami: Statens arbeidsmiljøinstitutt er et norsk statlig forskningsinstitutt organisert under Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Tariffavtale: En tariffavtale er en kollektiv regulering av lønns- og arbeidsvilkår eller andre forhold, som inngås mellom en fagforening (for eksempel Fellesforbundet) og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverorganisasjon. En tariffavtale er bindende for avtalens parter og deres medlemmer.

Tariffoppgjør: Betegnelse på forhandlinger der tariffavtalen sies opp, og det forhandles om både lønnstillegg og endringer i de øvrige bestemmelsene i tariffavtalen. Kalles også tariffrevisjon eller lønnsoppgjør

Trepartssamarbeid: Trepartssamarbeid er samarbeid mellom organisasjoner som representerer arbeidsgivere og arbeidstakere (partene) og staten. Samarbeidet omfatter i hovedsak arbeidslivsspørsmål, men har historisk sett også hatt betydning for andre deler av statens økonomiske politikk.

Tverretatlig: er når to eller flere etater som f.eks. Datatilsynet, NAV og Jernbanedirektoratet enten samarbeider eller har arbeid/problemer som kan gjelde flere områder. Hvis det noen hacker et statlig togselskap så vil det være tverretatlig samarbeid mellom jernbanedirektoratet og datatilsynet, pluss noen fler

Velferdsordninger: Sosialpolitiske ordninger, som alders- og uførepensjon, arbeidsledighetstrygd og sosial støtte, helse- og omsorgstjenester, som sykehus og aldershjem, utdanningsinstitusjoner som skoler og universiteter, familiepolitiske ordninger som barnetrygd, foreldrepermisjon og barnehager.

